Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

PUTEREA HIBRIDĂ ȘI ACTORII SĂI

Operațiunea „Laundromat”: ANALIZA ACTORILOR ȘI ACȚIUNILOR ÎNREPRINSE

Monitor de cercetare aplicată 1

Veaceslav BERBECA

Ion TĂBÂRȚĂ

Peer Review: Igor MUNTEANU

www.viitorul.org

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

PUTEREA HIBRIDĂ ȘI ACTORII SĂI

Operațiunea „Laundromat”:

ANALIZA ACTORILOR ȘI ACȚIUNILOR ÎNTREPRINSE

Monitor de cercetare aplicată 1

Veaceslav BERBECA

Ion TĂBÂRȚĂ

Peer Review: Igor MUNTEANU

www.viitorul.org

Opiniile exprimate aparţin autorilor. Administraţia IDIS „Viitorul” şi Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare şi Iniţiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările şi opiniile prezentate în cadrul acestei publicaţii.

Pentru alte detalii, vă rugăm să contactaţi responsabilul pe presă, Victor URSU la următoarea adresă: **ursu.victoor@gmail.com** sau la numărul de telefon **069017396**.

Adresa de contact:
Chişinău, Iacob Hîncu 10/1, 2005, Republica Moldova
Telefon: (373-22) 21 09 32
Fax: (373-22) 24 57 14
www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conţină referinţă la IDIS „Viitorul”.

Această publicaţie este realizată de IDIS “Viitorul” cu suportul Fundaţiei EstEuropene, din resursele acordate de Guvernul Suediei şi de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA. Opiniile exprimate aparţin autorilor şi nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundaţiei EstEuropene, Guvernului Suediei, sau al Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

Sumar:

Sumar executiv 4

1. Cadrul normativ-instituțional 6

2. Reacția actorilor externi 18

3. Comportamentul actorilor interni 25

4. Concluzii/Scenarii 42

Sumar executiv

Fiecare criză politică creează, în Republica Moldova, sentimentul acut al unei noi intersecții istorice, după care, susțin elitele guvernante, totul va fi bine, economia va înota în bunăstare și confort public, bugetele vor crește, iar calea de dezvoltare nu se va schimba la fiecare ciclu electoral. Dar, această narațiune este lineară și destul de aproximativă. În realitate, aproape oricare sector public traversează mai multe intersecții decât perioade de stabilitate guvernamentală și calm instituțional, crizele fiind mai degrabă o normă decât o stare de anomalie politică, ceea ce generează adeseori senzația unui parcurs „*handsfree*" pe care nimeni nu-l poate controla, ajusta, iar adeseori nici înțelege îndeajuns. Mai ales evenimentele ne-anticipate, așa-zisele „lebede negre" (sau „*Black Swan*") aduc în această imensă frământare a tranzițiilor sociale o complexitate intensă, politic neliniștitoare. Fenomenul pe care-l atribuim acestui concept de „lebădă neagră" a fost descris inițial de Nassim Nicholas Taleb, un profesor de finanțe american de origine turcă, care a studiat pe baza experienței sale pe Wall Street evenimente rare atipice, care deviază de la situații considerate normale, și care produc consecințe deosebit de mari ca impact global, dar pe care aproape nimeni nu le poate anticipa cu destulă finețe. Popularizat pe larg în mii de publicații internaționale, acest concept aduce în teoria socială ideea de evenimente neanticipate, greu sau imposibil de prezis, care aduc ramificații catastrofale asupra unor sectoare largi ale vieții economice sau politice, proiectând cicluri de recesiune sau căderi abrupte în sectorul bancar, crize structurale la nivel de guverne, sau colapsuri succesive în sectoarele private ale economiei dependente de energie ori de noile tehnologii. Și instituțiile sectorului public pot fi pătrunse de riscuri și serii de pericole care pot tranzita spre fatalități cu grad înalt de probabilitate.

După cum se știe, instituțiile conțin reguli formale, constrângeri informale (norme, convenții și alte coduri de conduită), mecanisme de impunere caracteristice ambelor, iar eficiența celor din urma va determina tipul de alegeri și preferințe pe care indivizii le vor manifesta în raport cu aceste instituții. Orice eșec semnificativ în a impune prin aceste mecanisme generează crize structurale. Crizele reprezintă însă și niște laboratoare excelente de date, prin care cercetarea poate identifica cauzalități, actori și interese, cooptate acestor evenimente cu impact semnificativ. Anul 2008 a scuturat economia mondială printr-un fenomen neanticipat de „lebădă neagră", generând recesiune la scală internațională, semnămând panică masivă pe principalele piețe financiare ale planetei, cu riscuri de rețea imense pentru cele mai mari economii ale lumii (UE, SUA, Asia de Est), După criza datoriilor suverane europene (2008-2010) și hemoragia sistemului financiar al Greciei, mulți s-ar fi așteptat ca UE să dispară ca uniune financiar-valutară, urmare a uriașelor efecte nefaste în economiile țărilor-membre, dar aceasta nu s-a întâmplat până în acest moment, sistemul financiar recuperându-și elasticitatea și stabilitatea de sistem, în ciuda celor mai negre speculații. Cu suficientă aproximație, putem vorbi de crize sistemice și de „lebede negre" în cazul unor state vulnerabile mici, cum este și exemplul Republicii Moldova, și pe care mulți cercetătorii le numesc dintr-un exces de politețe metodologică, „democrații emergente". Am decis să dedicăm prima analiză dintr-o serie mai lungă de cercetări aplicate unor cazuri excepționale de „crize neanticipate" (Black Swan, terminologia lui Nassim Taleb) dintr-o perspectivă instituționalistă a regimurilor hibrid de tip semi-autoritar, semi-democratic, cu elite deprinse să exploateze slăbiciunile statului pe care-l servesc prin diverse mecanisme rentiere și eșeuri ale guvernării colective.

Într-un sistem de tip hibrid, influențat de puternice rețele clientelare, băncile de stat servesc intereselor private ale unor puteri economice. Tot ele asigură crimei

organizate transnaționale acces nestingherit și condiții prielnice de activitate, co-optând judecători corupți și procurori fără scrupule în vaste întreprinderi de spălare a banilor, în ciuda complexelor ansambluri de legi, convenții și acorduri internaționale semnate și ratificate de autorități. Într-un sistem de tip hibrid, diverși actori cooperează sau intră în conflict pentru mijloace de control asupra resurselor distribuite inegal și a rentelor extrase prin pârghii ilicite; nu există o delimitare strictă între ceea ce reprezintă instituțiile de stat/arealul autorităților formale și spațiile controlate de actori informali/puteri ilicite. Corupția endemică, politizarea și criminalizarea justiției, funcționarea unor adevărate rețele de putere ilicită, contribuie la crearea unor formidabile blocaje instituționale, inclusiv în sistemul de supraveghere, monitorizare și garantare a integrității sistemelor bancare. Observăm astfel că pe lângă autoritatea unei puteri centrale ale statului pot există și alte puteri emergente, care vor concura la furnizarea de servicii, contestarea unor norme și reguli ale competiției politice, concomitent cu preluarea unor atribuții ale statului. Hibridizarea unui stat descrie astfel o tendință de acutizare a disfuncțiilor sale.

Modelul de analiză a puterii hibride urmărește astfel să identifice punctele de intersecție (*tipping points*) între actori societali și stat, evaluarea conflictelor, eterogenitatea actorilor concurenți, diferențele între normele formale și informale, tradiție și schimbare.

Seria de studii dedicate Puterii Hibride, elaborate și editate cu grija și sub responsabilitata Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS), își propune să analizeze fenomenul mecanismelor rentiere în diverse societăți aflate în tranziție, Republica Moldova fiind modelul de stat asupra căruia ne vom concentra în mod particular, fără a ne opri exclusiv la el. Implicarea elitelor „formale" în diverse proiecte extractive de rente blochează adaptarea rapidă a societăților din Europa de Est la piețele și instituțiile UE, anulând percepția originală că integrarea ar fi în beneficiul colectiv al acestor națiuni. Mai mult, asumarea ideii că aderarea la standarde politice, administrative și economice, financiare și culturale, într-un mod cuprinzător, care ar obliga actorii și agențiile statului să urmărească maximizarea interesului public, este pusă la îndoială prin contrastele existente între lumea tehnocraților și lumea reală, cea cu care se ciocnește cetățeanul simplu în viața de fiecare zi, plină de lipsuri, eșecuri de piață, corupție endemică și retorică ruptă de aceste realități sociale. În consecință, puterile hibride sunt puterile care își însușesc retorica modernizatoare, păstrându-și instrumentele de explorare rentieră a resurselor, într-un model pe care mulți cercetători îl numesc organizații cu acces limitat (LAO). Din contra, din perspectiva elitelor dominante, mai multă transparență și răspundere efectivă pentru folosirea resurselor publice contravine oportunitățile de îmbogățire preferate (Dimitrova and Dragneva 2013; Langbein 2015; Solonenko and Shapovalova 2011). Paradigma unei tranziții graduale de la vechiul la un nou regim politic predica (în teorie cel puțin) existența a unui consens între elite și populație asupra scopului care urmează a fi atins. Însă, chiar și în cele mai omogen și monolite societăți, atingerea unui consens pe deplin național este mai degrabă de natură idealistă, și nu real-politică.

În consecință, singurul model de pacte între elite este cel de conservare, de rezistență activă, dar și de adaptare la contextul complex prin ordini de tip hibrid, numite în literatura de specialitate (North, Wallis și Weingast, 2008b; 2009; 2013) LAO (Limited Access Order), în opoziție față de OAO (Open Access Order). Ideea unei ordini de tip hibrid contrazice conceptul weberian (occidental) al statelor puternice, care monopolizează violența și resursele vitale ale unei comunități. Într-un stat disfuncțional, puterea politică este fragilă și incompletă, este contestată și ambivalentă, lăsând la discreția purtătorilor de autoritate crearea și aplicarea regulilor de joc. Rețele de influență care unesc lideri politici și grupuri de interese economice își coordonează acțiunile pentru a captura resursele statului în scopuri private. Peste tot în regiunea intensă a PaE (Parteneriatul Estic), societățile se confruntă cu un paradox accentuat al deficitului de stimulenți politici și economi pentru schimbare și transformare; cererea slabă din partea actorilor interni și voința redusă a UE de a pune la bătaie oferte mai generoase de integrare, creează mecanisme complexe de rezistență la reformă, iar efectele lor generează o oboseală profundă pentru alegători, dar și un dezgust profund printre cei care ar fi putut fi campioni ai schimbării în alte condiții.

1. Cadrul normativ-instituțional

Oficiul ONU pentru Droguri și Crime (UNODC) estimează volumul total al banilor spălați prin rețele criminale internațional la circa 2-5% din PIB global anual, valoarea nominală al cărora variază între 715 miliarde și 1,87 trilioane euro[1]. Motivele financiare reprezintă numitorul comun al tuturor grupurilor criminale organizate, care-și pot perpetua în acest mod activitățile ilicite, își pot spori profiturile și extinde proprietățile deținute, recrutându-și membri loiali. Cei care admit drept tolerabile diverse operații de spălare de bani sunt, în acest fel, piese utile și co-optate intereselor crimei organizate la nivel global, susțin analiștii pe probleme de securitate[2].

Instituțiile europene și internaționale specializate în contracararea activităților criminale transfrontaliere au atras în mod repetat atenția guvernelor naționale asupra vulnerabilităților existente în sectoarele public și privat la corupție, la rețele sofisticate de spălare a banilor și la pericolul grupurilor de crimă organizată. Crima organizată este un pericol pentru siguranța publică și pe plan național, deoarece membrii acestor rețele ilicite obișnuiesc să-și extragă profiturile fabuloase dintr-un amestec de activități, care îmbină traficul de ființe umane, comerțul cu droguri și alte stupefiante, prostituția, contrabanda, estorcarea de bani de protecție și vânzarea ilicită de arme, reprezentând în ansamblul său, o amenințare serioasă și reală la securitatea statului în ansamblu.

Datorită resurselor economice și a influenței pe care aceste rețele o exercită prin intermediul grupurilor recrutate în scopul unor activități ilegale, aceste rețele își propun, și adeseori, reușesc să înlocuiască autoritatea statului, subminând astfel rolul pe care numai instituțiile statului îl pot juca legal. Spălarea banilor prin intermediul instituțiilor financiare constituie astfel o provocare dublă față de care, în anii '90 ai secolului trecut, s-au depus eforturi internaționale susținute prin elaborarea de strategii naționale și convenții internaționale, cu scopul identificării și eliminării organizațiilor criminale prin monitorizarea operațiunilor lor financiare.[3] Strategia de prevenire și combatere a spălării banilor adoptată de Republica Moldova, alături de majoritatea statelor europene, a fost un răspuns adecvat la faptul că mijloacele tradiționale de combatere a crimei organizate și-au atins limitele. Punctul vulnerabil al organizațiilor criminale era necesitatea lor de a utiliza sistemele bancare și financiare pentru a transfera fonduri și ascunde originea bunurilor lor.

Comunitatea internațională a răspuns la amenințarea pe care o reprezintă crima organizată prin adoptarea convențiilor pentru prevenirea și combaterea spălării banilor la care Republica Moldova este parte[4] și prin adoptarea diverselor instrumente pentru combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.[5] Totodată, Republica Moldova se află sub monitorizarea mecanismelor de prevenire și combatere a spălării banilor al Consiliului Europei. După adoptarea în decembrie 2012 al celui de-al IV-lea Raport de evaluare recipro-

[1] Mondey laundering, Official Website of EUROPOL. Sursa: https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/economic-crime/money-laundering, accessed at 11.30.2016

[2] Van Dijk, J (2007), Mafia markers: assessing organized crime and its impact upon societies: Trends in organized crime, disponibil pe http://arno.not.nl

[3] Jean-François Thony *Money Laundering and Terrorism Financing: an Overview*./ https://www.imf.org/external/np/leg/sem/2002/cdmfl/eng/thony.pdf

[4] Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției, adoptată/încheiată la New York la 31.10.2003. În vigoare în R. Moldova din 31.10.2007; Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată/încheiată la New York la 15.11.2000. În vigoare în R. Moldova din 16.09.2005; Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională, adoptată/încheiată la Strasbourg la 08.11.1990. În vigoare în R. Moldova din 01.09.2002

[5] Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. Second Edition and Supplement on Special Recommendation IX. / http://siteresources.worldbank.org/EXTAML/Resources/396511-1146581427871/Reference_Guide_AMLCFT_2nd-Supplement.pdf; http://www.wolfsberg-principles.com/pdf/standards/Wolfsberg-Correspondent-Banking-Principles-2014.pdf; http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf; http://www.egmontgroup.org/about/money-laundering-and-the-financing-of-terrorism etc.

că în cadrul Comitetului de experți pentru evaluarea măsurilor de combatere a spălării banilor și finanțării terorismului (MONEYVAL), Republica Moldova a fost plasată în lista statelor monitorizare. Guvernul RM urma să prezinte un raport intermediar în decembrie 2014 cu privire la implementarea recomandărilor Grupului de Acțiune Financiară (FATF) și, respectiv, a măsurilor întreprinse în vederea atingerii scopurilor propuse. În loc de raport de monitorizare a urmat însă un adevărat dezastru financiar.

MONEYVAL constata în 2015 că după trei ani de la adoptarea celui de-al IV-lea Raport de evaluare reciprocă se constată o lipsa sistematică de progrese semnificative față de cele mai importante recomandări indicate de Comitetul experților în domeniul combaterii spălării banilor, în special al celor care țineau de raportarea obligatorie și neîntârziată a tranzacțiilor bancare suspecte, reglementarea și supravegherea instituțiilor financiare sau înghețarea și confiscarea activelor rețelelor criminale sau teroriste.[6] În perioada depunerii celui de-al IV-lea Raport, în 2012, până în 2013 au avut loc mai multe tranzacții suspecte prin sistemul bancar. Schema moldovenească a fost folosită de crima organizată pentru scoaterea din Rusia a circa 20 miliarde USD prin întocmirea contractelor fictive între firme offshore și garantarea acestora de cetățeni moldoveni. Principalul învinuit pentru organizarea acestei scheme este omul de afaceri rus, Alexandr Grigoriev, considerat a fi liderul uneia dintre cele mai mari organizații criminale din Federația Rusă, care a fost reținut în noiembrie 2015 de organele de ordine rusești și învinuit de fraude bancare în proporții deosebit de mari.[7] În schema moldovenească au fost implicate circa 19 bănci înregistrate în Federația Rusă.[8]

Menționăm că, Republica Moldova, pe lângă angajamentele internaționale, a dezvoltat cadrul legal național privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului din 2007, deși Codul Penal deja din 12.06.2003 incriminează spălarea de bani prin art. 243. În 2011 cadrul legislativ a fost consolidat prin modificarea legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului. De asemenea, Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor (SPCSB); Banca Națională a Moldova (BNM) și Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF), organe cu funcții de supraveghere în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor, au adoptat mai multe acte normative pentru crearea condițiilor de aplicare a Legii nr. 190 din 26.07.2007.[9] Totodată, Republica Moldova a adoptat și o Strategie națională de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017 și Planului de acțiuni adoptate prin Legea nr. 130 din 06.06.2013. Simptomatic pentru întregul proces al „schemei moldovenești" de spălare a banilor este faptul că cadrul legal a fost dezvoltat în 2011-3013, iar tranzacțiile suspecte prin sistemul bancar moldovenesc au fost efectuate inclusiv în anii de referință.[10]

Legea nr.190 din 26.07.2007 stabilește prin art. 10 pct. 1 care sunt organele cu funcții de supraveghere în activitatea entităților raportoare în privința combaterii și prevenirii spălării banilor și finanțării terorismului: Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor (SPCSB); Banca Națională a Moldova (BNM); Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF); Ministerul Justiției; Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor; Ministerul Finanțelor; Camera de Licențiere. Cadrul legal național stabilește atribuțiile instituțiilor pentru prevenirea și combaterea spălării banilor. Dintre toate aceste obligații legale menționate mai sus, ne vom referi în mod exclusiv la atribuțiile SPCSB, BNM și CNPF în privința combaterii și prevenirii spălării banilor și la modul în care acțiunile/inacțiunile acestor autorități publice au contribuit în perioada 2010-2014 la apariția și dezvoltarea celei mai mari spălătorii de bani din istoria modernă a Republicii Moldova, cunoscută sub numele de „Laundromat". Totodată, ne vom referi și la rolul instanțelor judecătorești în operațiunile de spălare de bani prin

[6] Annual Report for 2015. MONEYVAL (Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism). / http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Activities/2015_AnnualReport_en.pdf

[7] Теневых дел мастер. / http://kommersant.ru/doc/2846114

[8] МВД раскрыло список банков – участников «молдавской» схемы. / http://www.rbc.ru/finances/16/11/2015/5644c0169a794721e9bc4e87

[9] Legea nr. 190 din 26.07.2007 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.

[10] Vasile Șarco, șeful Serviciului prevenirea și combaterea spălării banilor din Moldova: „Rusia nu colaborează în dosarul spălării de miliarde de dolari". / http://adevarul.ro/moldova/economie/vasile-Sarco-seful-serviciului-prevenirea-combaterea-spalarii-banilor-rusia-nu-colaboreaza-dosarul-spalarii-bani-1_5368512b0d133766a864a5ef/index.html

intermediul sistemului bancar moldovenesc. Putem afirma astfel că, din punct de vedere formal, în Republica Moldova, au fost create până în acest moment, toate instrumentele necesare și suficiente de prevenire a operațiunilor financiare suspecte desfășurate de către actorii crimei organizate. Reacția întârziată a instituțiilor statului pentru a împiedica tranzacțiile suspecte demonstrează mai degrabă lipsa de motivație, proasta funcționare și probabil – aservirea lor de către grupuri de interese asociate direct sau indirect cu diverse rețele ale crimei organizate. Menționăm că, legislația națională responsabilizează instituțiile financiare pentru operațiunile bancare pe care le efectuează. Ne referim în special la prevederile art. 23 din Legea nr. 550 (21.07.1995),[11] care stipulează obligația băncii „de a nu tăinui originea ilegală a banilor și de a nu efectua operațiuni bancare dacă știe despre proveniența criminală a acestora". Conform acestui articol, banca, apriori, are obligația de a cunoaște proveniența banilor transferați. Cadrul legislativ oferă și alte instrumente BNM pentru a preveni acțiunile de spălare a banilor. Banca centrală, este, conform Legii nr. 548 din 21.07.1995,[12] „unica instituție care efectuează licențierea, supravegherea și reglementarea activității instituțiilor financiare". BNM are competența și instrumentul de a emite acte normative cu caracter obligatorii pentru toate instituțiile financiare înregistrate în Republica Moldova. Presupunând că instituția financiară a efectuat mai multe operațiuni cu încălcarea legislației în vigoare în privința prevenirii și combaterii spălării banilor, banca centrală poate, conform art. 34 al Legii nr. 550 din 21.07.1995, să-și realizeze atribuțiile de supraveghere conform auditului efectuat. Băncile trebuie, în mod obligatoriu, să prezinte un bilanț al activității lor, semnând anual contracte cu o societate de audit independentă. Un astfel de document oferă o radiografie amplă a tuturor tranzacțiunilor suspecte care demonstrează fenomenul spălării de bani.

Astfel, dacă instituțiile financiare nu respectă obligațiile prevăzute de legislația privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, BNM poate, în conformitate cu art. 38, să impună sancțiuni inclusiv de limitare sau de suspendare a activității băncii. De exemplu, Banca Națională a Moldovei a aplicat o sancțiune BC „EuroCreditBank" S.A., în conformitate cu prevederile art.38 din Legea instituțiilor financiare, „pentru neprezentarea de către aceștia a informațiilor/documentelor necesare evaluării calității acționarilor și a respectării exigențelor prevăzute de actele normative/lege în vigoare".[13] Un alt instrument esențial pe care îl are la dispoziția sa BNM pentru a preveni și combate fenomenul transfrontalier de spălare a banilor este instituția supravegherii speciale și a administrării speciale, prevăzută în Legea nr. 550 din 21.07.1995.[14] Astfel, potrivit pct. 1 al art. 37^1 al redacției vechi a Legii instituțiilor financiare, banca centrală avea dreptul să instituie procedura de supraveghere specială a unei bănci dacă constata încălcările prevăzute la art.38 alin.(1), unde figurează și obligații prevăzute de legislația privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului. Această măsură prevedea instituirea unei comisii formată din maximum 5 salariați din cadrul Băncii Naționale, care aveau acces la toate informațiile, documentele și registrele băncii, fiind obligați să păstreze secretul profesional privind operațiunile acesteia. Art. 44 al Legii nr. Nr. 548 din 21.07.1995 reglementează, de asemenea, condițiile ce țin de supravegherea și reglementarea activității instituțiilor financiare.[15]

Comisia de supraveghere specială trebuia să prezinte Comitetului Executiv al Băncii Naționale rapoarte periodice și recomandări referitoare la situația băncii. La rândul său, Banca Națională, în funcție de situația concretă, avea dreptul de a aplica măsuri de administrare specială a băncii sau a altor măsuri prevăzute de lege, inclusiv retragerea licenței și lichidarea silită a băncii. De asemenea, potrivit pct. 2 al art. $37,^4$ Banca Națională avea dreptul să instituie procedura de administrare specială asupra unei bănci în cazul în care instituirea măsurii de supraveghere specială nu dădea rezultatele necesare sau dacă „*banca împiedica*

[11] *Legea instituțiilor financiare* nr.550 din 21.07.1995.

[12] Legea nr.548 din 21.07.1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei.

[13] Situația financiară a sectorului bancar în semestrul I, 2016. / http://www.bnm.org/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar-semestrul-i-2016

[14] Art. 37^1-37^8 și 37^{10}-37^{18} din **Legea instituțiilor financiare** nr.550 din 21.07.1995 care stipulau instituția „Supravegherea specială" și"Administrarea specială" au fost excluse prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 233 din 03.10.16

[15] Legea nr.Nr. 548 din 21.07.1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei

sistematic exercitarea atribuției de supraveghere bancară prin tăinuirea conturilor, activelor, registrelor, rapoartelor, documentelor și a informațiilor sau prin refuzul neîntemeiat de prezentare a acestora angajaților împuterniciți ai băncii centrale". Potrivit cadrului legal existent, BNM are dreptul de a prescrie, pe lângă măsurile de remediere și sancțiunile din art.38 alin. (1) al Legii nr. 550 din 21.07.1995, mai multe măsuri de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului, inclusiv înlocuirea administratorului responsabil.[16]

Tabelul nr. 1. *Cadrul legal și atribuțiile organelor cu funcții de supraveghere în activitatea entităților raportoare în privința combaterii și prevenirii spălării banilor și finanțării terorismului.*

SPCSB		BNM	
Cadrul normativ	**Atribuția de supraveghere**	**Cadrul normativ**	**Atribuția de supraveghere**
Legea nr. 190 din 26.07.2007 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.	1. Reglementează și controlează modul de executare a prezentei legi. 2. Supraveghează activitățile sau tranzacțiile care cad sub incidența prezentei legi. 3. Măsuri asigurătorii. Decide sistarea executării activității sau tranzacției suspecte în baza demersului motivat.	Legea nr. 190 din 26.07.2007 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului.	1. Reglementează și controlează modul de executare a prezentei legi.
Ordinul nr. 117 din 20.11.2007 privind raportarea activităților sau tranzacțiilor care cad sub incidența Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului	Examinarea informațiilor din formularele speciale privind activitățile sau tranzacțiile prezentate de entitățile raportoare	Legea instituțiilor financiare nr. 550 din 21.07.1995	1. Poate retrage licența băncii în cazul în care au fost comise încălcări ale prevederilor legislației privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului 2. Evaluează existența unor motive rezonabile de a suspecta că, în ceea ce privește achiziția propusă, este sau a fost săvârșită o infracțiune ori o tentativă a infracțiunii de spălare a banilor 3. Aplică sancțiuni dacă au fost încălcată obligațiile prevăzute de legislația privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului 4. Băncile trebuie, în mod obligatoriu, să prezinte un bilanț al activității sale, semnând anual un contract cu o societate de audit independentă

[16] Hotărârea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei nr. 172 din 4 august 2011 cu privire la aprobarea Regulamentului privind activitatea băncilor în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului.

SPCSB		BNM	
Cadrul normativ	**Atribuția de supraveghere**	**Cadrul normativ**	**Atribuția de supraveghere**
Ordinul Nr. 118 din 20.11.2007 privind aprobarea Ghidului activităților sau tranzacțiilor suspecte, care cad sub incidența Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului	1. Monitorizează și elaborează propuneri privind modificarea și completarea anexelor nr.1-5 la Ghidul activităților sau tranzacțiilor suspecte 2. Exercită interacțiunea cu entitățile raportoare, organele cu funcții de supraveghere	Hotărârea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a Moldovei nr. 172 din 4 august 2011 cu privire la aprobarea Regulamentului privind activitatea băncilor în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului	1. Consiliul băncii este responsabil pentru elaborarea, aprobarea și asigurarea aplicării programelor privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului 2. Poate aplica măsuri de remediere și sancțiuni în conformitate cu art.38 din Legea instituțiilor financiare

Acest tabel include o listă a celor mai importante legi și acte normative precum și atribuțiile principalelor organe ale statului cu funcții de supraveghere a activității entităților raportoare în privința combaterii și prevenirii spălării banilor și finanțării terorismului. Observăm că atât SPCSB cât și BNM dispun de mai multe prerogative pentru a identifica caracterul suspect al banilor, dar și pentru a stopa aceste tranzacții dubioase prin sancțiuni și măsuri de mediere. De asemenea, trebuie de menționat și rolul Procuraturii Generale în privința tranzacțiilor financiare suspecte. Așa cum vom arăta mai jos, **acest organ a cunoscut despre deciziile suspecte ale judecătorilor încă din 2012**, după sesizarea CSM. Codul Penal prevede prin art. 307 inițierea unui dosar penal pentru pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii.

Cadrul legal prevede că entitățile financiare trebuie să efectueze obligatoriu **măsuri de control pentru a preveni operațiuni financiare cu bani de proveniență dubioasă**. Înțelegem foarte bine că scopul băncii a fost altul. În acest context, putem afirma că instituția financiară, ar fi știut despre proveniența dubioasă a banilor, dar nu a întreprins nici o măsură să stopeze operațiunile, iar BNM nu a intervenit pentru a preveni și combate tranzacțiile susceptibile de a fi caracterizate drept spălare de bani. Primele dovezi în susținerea acestui enunț transpare din declarațiile publice ale ex-guvernatorului BNM, Dorin Drăguțanu, din aprilie 2014, în plenul Parlamentului RM, care a declarat că banca implicată în aceste tranzacții a raportat, de fapt, toate tranzacțiile sale la CNA, care ar fi avut obligația de a le cerceta minuțios, conform prevederilor legii cu privire la prevenirea spălării banilor, efectuând în această privință procedura legală de clasificare juridică a tranzacțiilor suspecte ca spălare de bani.[17] Potrivit lui Drăguțanu, BNM ar fi trebuit să adopte măsurile necesare, în conformitate cu legea instituțiilor financiare, doar după finalizarea anchetei și obținerea rezultatelor oficiale. Interpretarea fostului guvernator BNM este că instituția pe care o reprezenta **ar fi putut aplica măsuri de securizare a sistemului de transferuri bancare numai dacă și doar atunci când CNA ar fi calificat aceste transferuri ca fiind suspecte ori cu caracter criminal.** Aceste declarații ale fostului guvernator trebuie tratate cu mari rezerve, deoarece, reiese că dacă CNA nu intervine atunci întregul ansamblu de legi interne, obligații internaționale și alte convenții cu privire la prevenirea și spălarea banilor nu mai au nici o valoare, ori această interpretare dubioasă pare puțin credibilă. De asemenea, afirmațiile lui au fost ulterior contrazise de organele de urmărire penală odată cu

[17] BNM: Banca implicată în „mega spălarea" de bani din Rusia a raportat în permanență toate tranzacțiile la CNA./ http://adevarul.ro/moldova/economie/bnm-banca-implicata-mega-spalarea-bani-rusia-raportat-permanenta-tranzactiile-cna-1_53606afb0d133766a837a080/index.html

reținerea mai multor angajați de la BNM, fiind bănuiți că ar fi permis spălarea a circa 20 de miliarde de dolari din Federația Rusă prin sistemul bancar al Republicii Moldova și sunt cercetați pentru neglijență în serviciu.[18]

Considerăm că dacă s-ar fi urmat calea descrisă de ex-guvernatorul BNM, prevenirea și combaterea spălării banilor s-ar fi redus exclusiv la constatarea faptului spălării banilor și nu la stoparea fermă a oricăror tranzacții cu caracter dubios. Clasificarea tranzacțiilor suspecte drept „spălare de bani", adică al operațiunilor care aparent nu au un scop economic sau legal acceptat de legislație poate uneori dura o perioadă mai lungă, deoarece există standarde internaționale prin care se stabilește dacă o infracțiune poate fi calificată drept spălare de bani sau nu.[19] O situație similară, din punct de vedere al reacției față de fenomenul spălării banilor, îl putem constata și în acțiunile întreprinse de Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor (SPCSB), organ de specialitate, cu statut de subdiviziune independentă în cadrul Centrului Național Anticorupție. Conform legislației toate tranzacțiile mari sunt raportate de către entitatea financiară la SPCSB. Potrivit articolului 8, pct. 1, din Legea nr.190 din 26.07.2007[20], „datele privind activitățile sau tranzacțiile suspecte sunt indicate într-un formular special, care se remite Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor în cel mult 24 de ore de la primirea cererii".

De asemenea, potrivit pct. 3 al aceluiași articol (8) se stabilește că „datele privind activitățile sau tranzacțiile realizate prin virament, printr-o operațiune cu o valoare ce echivalează sau depășește 500 de mii de lei, sunt indicate într-un formular special, ce se remite Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor cel târziu la data de 15 a lunii imediat următoare lunii de gestiune". Astfel, Serviciul trebuie să identifice faptul de spălare a banilor și finanțare a terorismului și, ulterior, să remită această informație organului de urmărire penală pentru examinare conform competenței.

Vorbind despre atitudinea organelor statului față de operațiunile bancare suspecte, trebuie să menționăm că pentru prima dată acest subiect a fost discutat de Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) în anul 2012, când Serviciul de Informații și Securitate (SIS) l-a informat invocând emiterea unei hotărâri judecătorești de recunoaștere a datoriei în baza unor fotocopii neautentificate corespunzător.[21] Pe data de 18 decembrie 2012, CSM a examinat raportul Inspecției judiciare pe marginea acțiunilor unui judecător a Judecătoriei Telenești care a încălcat dispozițiile art. 348 Cod de procedură civilă, potrivit cărora judecătorul urmează să refuze primirea cererii de eliberare a ordonanței judecătorești dacă nu sunt prezentate documentele care confirmă pretenția creditorului.[22] În consecință, CSM a luat decizia de a sesiza procuratura verificarea existenței elementelor constitutive ale infracțiunii în acțiunile/inacțiunile judecătorului fără ca să inițieze investigații suplimentare sau proceduri disciplinare. Dimpotrivă, deși a fost informat încă în 2012 și apoi în 2014 privind spălarea banilor din Federația Rusă prin intermediul instanțelor de judecată, CSM a promovat cel puțin trei judecători, care au examinat aceste dosare, la funcții administrative (Serghei Popovici[23]) sau la curțile de apel (Ștefan Niță[24] și Serghei Gubenco[25]).[26] Aceste fapte ne confirmă că instituțiile statului cunoșteau despre

[18] Doi angajați ai BNM și un fost viceguvernator, reținuți. Ar fi permis spălarea a 20 de miliarde de dolari prin sistemul bancar al R. Moldova. / http://www.ziarulnational.md/ultima-ora-doi-angajati-ai-bnm-si-un-fost-viceguvernator-retinuti-in-aceasta-dimineata-ar-fi-permis-spalarea-a-20-de-miliarde-de-dolari-prin-sistemul-bancar-al-r-moldova/

[19] Vasile Șarco, șeful Serviciului prevenirea și combaterea spălării banilor din Moldova: „Rusia nu colaborează în dosarul spălării de miliarde de dolari". / http://adevarul.ro/moldova/economie/vasile-Sarco-seful-serviciului-prevenirea-combaterea-spalarii-banilor-rusia-nu-colaboreaza-dosarul-spalarii-bani-1_5368512b0d133766a864a5ef/index.html

[20] Legea nr. 190 din 26.07.2007 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului

[21] Spălarea miliardelor" prin instanțele de judecată în vizorul CSM?, http://crjm.org/wp-content/uploads/2016/05/CRJM-Newsletter-nr-8-ro.pdf

[22] Hotărâre cu privire la Nota informativă a Inspecției judiciare pe marginea acțiunilor judecătorului Judecătoriei Telenești, Iurie Hîrbu. Nr.812/38. 18 decembrie 2012. / http://csm.md/files/Hotaririle/2012/38/812-38.pdf

[23] **Decretul Președintelui Republicii Moldova** Nr. 1324 din 05.09.2014 privind numirea domnului Serghei Popovici în funcția de președinte al Judecătoriei Comrat

[24] **Decretul Președintelui Republicii Moldova** Nr. 1848 din 27.11.2015 privind numirea în funcție a unor judecători

[25] **Decretul Președintelui Republicii Moldova** Nr. 1973 din 17.03.2016 privind numirea domnului Serghei Gubenco în funcția de președinte al Curții de Apel Comrat

[26] Hotărâre cu privire la Nota informativă a Inspecției judiciare pe marginea acțiunilor judecătorului Judecătoriei Telenești, Iurie Hîrbu. Nr.812/38. 18 decembrie 2012. / http://csm.md/files/Hotaririle/2012/38/812-38.pdf

tranzacțiile suspecte care, de fapt, erau o demonstrație a spălării banilor prin sistemul bancar moldovenesc.

Toate investigațiile jurnalistice sau declarațiile oficialilor care au început să apară în 2014 în privința spălării banilor prin sistemul bancar al R. Moldova demonstrează că **Moldinconbank** a fost instituția financiară de bază prin care s-au efectuat aceste operațiuni suspecte.[27] Potrivit declarațiilor lui Vasile Șarco, șeful SPCSB, până la finele anului 2013, banca a raportat tranzacțiile ca fiind suspecte.[28] Înțelegem însă că aceiași bancă nu a depus eforturi de a stopa aceste operațiuni, ci, dimpotrivă chiar a acceptat în continuare și chiar a stimulat aceste tranzacții. Legislația cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și terorismului stabilește cerințe de identificare a operațiunilor suspecte pentru entitățile raportoare și raportarea despre aceste tranzacții (suspecte, în numerar și cele limitate) către SPCSB. Au fost efectuate transferuri bancare în sumă de circa 20 miliarde USD din 2011 până în 2013. Interpretând legislația, în sens larg, băncile trebuie să prevină efectuarea tranzacțiilor suspecte. În realitate, însă, banca a sprijinit efectuarea acestor operațiuni suspecte, iar organele de ordine au asistat la aceste tranzacții fără a întreprinde nici o acțiune, devenind complici în acest fel la infracțiunile transfrontaliere menționate mai sus. Totuși, pentru că volumul tranzacțiilor autorizate de băncile cu pricina a fost de natură astronomică, potrivit informațiilor oficiale, erau între 30 mln USD și 740 mln. USD,[29] în cele din urmă, aceleași autorități au spart tăcerea și au reținut, în perioada iulie-august 2016, mai multe persoane cu funcție de răspundere de la Moldinconbank, acestea fiind suspectate de activități de spălare de bani în proporții deosebit de mari[30]. În fapt, în august 2016 au fost reținute alte 3 persoane cu funcții de răspundere din conducerea BNM, care au fost puse sub acuzare pe motiv de „neglijență în serviciu", „îndeplinirea necorespunzătoare a atribuțiilor de serviciu", care a cauzat urmări deosebit de grave pentru domeniul de care erau responsabile.[31]

De asemenea, menționăm Ordinul nr.118 din 20.11.2007[32] al CNA, care stabilește criteriile și indiciile posibilelor activități sau tranzacții suspecte de spălare a banilor și Ordinul nr. 117 din 20.11.2007 al CNA, care aprobă instrucțiunile de completare și transmitere a formularelor speciale privind activitățile sau tranzacțiile ce se referă la măsurile de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului[33]. Ordinul nr. 118 cuprinde 5 anexe care stabilește caracterul suspect al oricărei tranzacții dacă beneficiarul este înregistrat în lista statelor indicate aceste anexe.

Deosebit de relevante ni se par din nou declarațiile lui Vasile Șarco, care afirma în luna mai 2014 că, „ancheta de bază a fost inițiată încă în luna decembrie 2013 și că intervenția lui Mihai Poalelungi, președintele CSJ, dar și a lui Dorin Drăguțanu, ex-guvernatorul BNM, au pus SPCSB într-o situație jenantă, deoarece au furnizat presei informație confidențială, date care compromiteau mersul anchetei".[34] Potrivit lui Vasile Șarco, informația oferită de SPSCB lui Poalelungi și Șarco în februarie 2014 a fost confidențială și toată activitatea de doi ani al acestui serviciu în procesul de anchetare a cazurilor de spălare de bani a fost prejudiciată după plasarea acestei informații în presă. Concluzia este că acțiunile lui M.Poalelungi, cât și ale ex-guvernatorului D.Drăguțanu ar fi putut fi coordonate, având scopul

[27] «Ландромат». Кто и как вывел из России почти 20 млрд долларов. /https://www.novayagazeta.ru/articles/2014/08/21/60821-171-landromat-187

[28] Vasile Șarco, șeful Serviciului prevenirea și combaterea spălării banilor din Moldova: „Rusia nu colaborează în dosarul spălării de miliarde de dolari". / http://adevarul.ro/moldova/economie/vasile-Sarco-seful-serviciului-prevenirea-combaterea-spalarii-banilor-rusia-nu-colaboreaza-dosarul-spalarii-bani-1_5368512b0d133766a864a5ef/index.html

[29] Câți bani și prin ce judecătorii din Moldova au fost spălați! Bugetului statului i s-a adus un prejudiciu de aproape un miliard de lei. / http://www.realitatea.md/doc-video--cati-bani-si-prin-ce-judecatorii-din-republica-moldova-au-fost-spalati_45513.html

[30] Noi rețineri la Moldindconbank. Doi angajați, suspectați de spălare de bani. / http://www.canal3.md/ro/news/noi-retineri-la-moldindconbank-doi-angajati-suspectati-de-spalare-de-bani

[31] Arest preventiv pentru cei trei funcționari BNM reținuți ieri. / http://agora.md/stiri/21374/arest-preventiv-pentru-cei-trei-functionari-bnm-retinuti-ieri

[32] Ordinul Nr. 118 din 20.11.2007 privind aprobarea Ghidului activităților sau tranzacțiilor suspecte, care cad sub incidența Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului

[33] Ordinul nr. 117 din 20.11.2007 privind raportarea activităților sau tranzacțiilor care cad sub incidența Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului

[34] Vasile Șarco, șeful Serviciului prevenirea și combaterea spălării banilor din Moldova: „Rusia nu colaborează în dosarul spălării de miliarde de dolari". / http://adevarul.ro/moldova/economie/vasile-Sarco-seful-serviciului-prevenirea-combaterea-spalarii-banilor-rusia-nu-colaboreaza-dosarul-spalarii-bani-1_5368512b0d133766a864a5ef/index.html

de a transmite semnale clare celor implicați în efectuarea operațiunilor suspecte.

Înțelegem că SPCSB a supravegheat atent aceste tranzacții, însă, din anumite cauze, nu a întreprins nici una din măsurile necesare de prevenire a spălării banilor, în acest caz complex. Lipsa de acțiuni de prevenire poate fi explicat, posibil, prin existența unei rețele dense de indivizi corupți, interesați de aceste tranzacții criminale, dar și a influenței factorului politic asupra desfășurării anchetei. Explicația pe care SPCSB a furnizat-o până în acest moment este că, deși instituția a monitorizat și analizat operațiunile suspecte, ea nu a inițiat o anchetă formală pe acest caz deoarece toate tranzacțiile erau efectuate în baza unor încheieri judecătorești și ordonanțe ale executorilor. Oficialul de la SPCSB a declarat totuși că instituția a cerut toată informația privind aceste tranzacții, începând cu anul 2011 de la banca cu pricina, dar că până în martie 2013, și banca, și executorii au refuzat categoric să prezinte aceste date și documente confirmative. Totuși, considerăm că aceste declarații ale SPCSB trebuie tratate cu circumspecție, deoarece deja din 2011 au fost adoptate mai multe acte noi, ale cărui scop era de a consolida legislația R. Moldovei în domeniul spălării banilor.

Menționăm că SPCSB are dreptul, conform lit.d, pct. 2 din al. 13^1 al Legii 190 din 26.07.2007 să solicite și să primească informațiile și documentele necesare de care dispun entitățile raportoare.

Tranzacțiile prin care s-au spălat bani în perioada 2010-2014 nu constituie primul caz de operații bancare suspecte prin sistemul bancar moldovenesc. În 2013 a fost intentat un dosar penal pe faptul spălării banilor în răsunătorul „dosar Magnitsky" și în care autoritățile responsabile din Republica Moldova au invocat procedura complicată de investigare a faptului spălării banilor deoarece, spuneau ei, un dosar penal este imposibil de intentat, fiind necesară identificarea originii suspecte a banilor.[35] Cu toate acestea, în noiembrie-decembrie 2012, Congresul SUA a adoptat legea (H.R. 4405) cu vot majoritar bicamercal, care se numea „Sergei Magnitsky Rule of Law Accountability Act",[36] prin care se intentau acțiuni punitive contra oficialilor ruși, considerați a fi responsabili de moartea acestui avocat într-o închisoare din Moscova (2009)[37], învinuit că ar fi dezvăluit schemele de splălare de bani și operațiuni uriașe de fraudă din sistemul bugetului de stat al Federației Ruse, comise de către înalți oficiali ai inspectoratului fiscal din această țară. În mod ironic, sancțiunile adoptate de Congresul SUA pe această faimoasă „schemă Magnitky" erau conectate unei alte legi (H.R. 6156), care urmărea normalizarea comerțului cu Rusia și Republica Moldova, prin suspendarea Amendamentului Jackson-Vanik, adoptată în ultima variantă în decembrie 6, 2012.[38] Se pare că nimănui din sistemul organelor de drept ori de prevenire a crimei organizate nu i-a dat prin cap să înțeleagă resorturile politice, existente la acel moment în influentele Comisii legislative americane de a conecta fraudele rusești cu permisivitatea exagerată a sistemului de drept din Republica Moldova. În realitate, toate aceste discuții prelungite cu privire la subiectutul comerțului liberalizat cu SUA se înscriau în contextul unei reacții politice tot mai hotărâte în SUA contra folosirii rețelelor de scoatere sistematică a banilor statului în străinătate printr-o largă diversitate de rețele și grupuri, adeseori asociate cu scopurile serviciilor de spionaj (intelligence) rusești.

Un alt actor important în acest domeniu este CNPF, autoritate cu rol de supraveghere a respectării legislației privind prevenirea și combaterea spălării banilor și terorismului. Potrivit art. 51 al Hotărârii nr. 49/14 din 21.10.2011.[39] Entitatea raportoare trebuie să informeze CNPF sau alte organe cu funcții de supraveghere a entităților raportoare despre activitățile și tranzacțiile suspecte. Evident, menționăm că CNPF a avut un rol secundar în raport cu BNM și Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor în întregul

[35] Viorel Chetraru: Șansele de cîștig în dosarul de spălare a banilor sînt minime. / http://www.noi.md/md/news_id/20188#close

[36] Obama signs Magnitsky Act linked with Jackson-Vanik Amendment termination, Decembrie 14, 2012. / http://www.interfax.com/newsinf.asp?id=383015

[37] US Department of Treasury. Magnitky Sanctions Listing. Sursa: https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/OFAC-Enforcement/Pages/20130412.aspx

[38] Jeremy W. Peters (November 16, 2012). „House Passes Russia Trade Bill With Eye on Rights Abuses". The New York Times. Retrieved November 17, 2012.

[39] Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr. 49/14 din 21.10.2011 cu privire la aprobarea Regulamentului privind măsurile de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pe piața financiară nebancară.

proces de spălare a banilor. CNPF este o organizație care, de asemenea, ar fi putut să intervină pentru a preveni și combate tranzacțiile suspecte de spălare a banilor. Rolul său a fost unul auxiliar de a sprijini eforturile SPCSB de a identifica schemele și metodele utilizate de spălare a banilor. Art. 56 al. 3 Hotărârii nr. 49/14 din 21.10.2011 stabilește că CNPF informează SPCSB și expediază materialele respective la identificarea semnelor de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului cel târziu a doua zi lucrătoare din momentul constatării.

Diagrama nr. 1. *Atitudinea organelor de stat față de tranzacțiile suspecte de spălare de bani.*

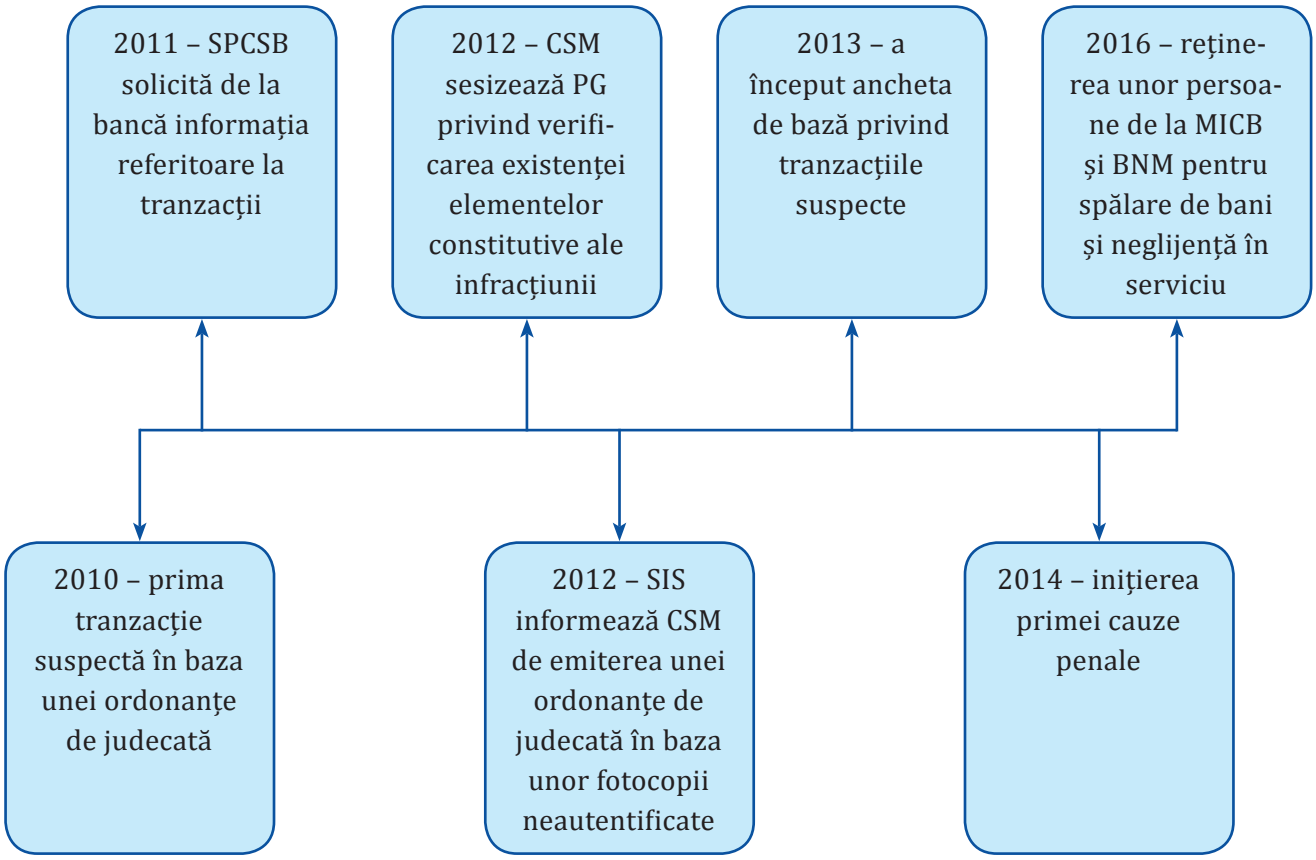

Potrivit acestei diagrame, organele de stat au avut informația necesară cu privire la tranzacțiile suspecte din sistemul bancar moldovenesc. Moldinconbank a informat SPCSB pe întreaga perioadă despre efectuarea tranzacțiilor suspecte. Important este că SIS a sesizat CSM despre emiterea unei hotărâri judecătorești de recunoaștere a datoriei în baza unor fotocopii neautentificate corespunzător, însă reacția organului sesizat s-a redus doar la ideea de a lua act de informația furnizată și de a sesiza Procuratura Generală. Chiar dacă organele de stat nu au putut stabili originea primară ilicită a tranzacțiilor suspecte, totuși, puteau să ia atitudine față de ilegalitățile comise prin emiterea ordonanțelor judecătorești. Investigațiile de presă și cele ale organelor de ordine ajung la concluzia că instanțele judecătorești și executorii judecătorești implicați în aceste tranzacții au jucat un rol determinant în toată schema de spălare a banilor. Importanța deciziilor instanțelor judecătorești în întreaga mașinărie este covârșitoare. Ne referim la faptul că schema de spălare a banilor nu se rezuma la tranzacțiile bănești între bănci din mai multe state. Deciziile judecătorilor au avut rol de a legitima acești bani, deoarece instanțele statului s-au pronunțat asupra „litigiilor între părțile din proces". Cu alte cuvinte, având garantată decizia judecătorilor, acești bani au devenit peste noapte

legali, sistemul judecătoresc din RM devenind complice la o infracțiune financiară internațională, or altfel spus, încălcând grav obligațiile statului în raport cu covnențiile internaționale contra spălării banilor și criminalității organizate.

Schema realizată în Republica Moldova constituie o variantă îmbunătățită a modelului „conversiei" – denumirea unui serviciu bancar ilegal de convertire a banilor dintr-o valută în alta.[40] Acest procedeu presupune că un client interesat efectuează tranzacții financiare în ruble, iar în schimb primește conturi în altă valută într-o bancă străină. Schema standard se producea atunci când banii se retrăgeau din Rusia și erau plasați în străinătate pentru livrarea de bunuri inexistente. Dar schemele importurilor fictive aveau un mare dezavantaj: acestea puteau fi ușor identificate, dacă se dorea evident, demonstrându-se că mărfurile nu au trecut fizic frontiera.[41] Astfel, a fost folosită o idee ingenioasă care oferă o acoperire mai fiabilă și aparent, mai aproape de aparențele legaltiății, pentru retragerea banilor în străinătate prin decizia instanței judecătorești de a recupera datoria respectivă. Alegerea Moldovei ca punct de tranzit pentru fluxul de numerar nu este nici ea întâmplătoare. În primul rând, pentru că de o lungă perioadă de timp fusese stabilit un parteneriat excelent în furnizarea de servicii financiare ilicite între anumiți bancheri din RM și din Federația Rusă.[42] Prin băncile din Republica Moldova, între timp, se spălaseră o cantitate considerabilă de bani furați de la bugetul rus sub forma restituirii impozitelor.[43] În plus, din cauza nivelului de trai, serviciile de corupție în Moldova au fost considerate, probabil, mai ieftine.

Tabelul nr. 2. *Tabloul infracțional al participării judecătorilor moldoveni la tranzacțiilor ilicite.*

Instanța de judecată	Judecătoria Râșcani	Judecătoria Centru	Judecătoria Comrat	Judecătoria Telenești	Judecătoria Căușeni	Judecătoria Ungheni	Total
Nr. ordonanțe judecătorești	11	8	3	3	1	1	27
Nr. judecători care au emis ordonanțe	6	3	3	1	1	1	15
Bani transferați în baza ordonanțelor judecătorești	4 miliarde 690 milioane USD	4 miliarde 260 milioane USD	1 miliard USD	1 miliard 30 milioane USD	200 milioane USD	300 milioane USD	11 miliarde 480 milioane USD

Sursa: *Procuratura Anticorupție și Centrul Național Anticorupție*

Potrivit datelor conexe la dosarul spălărilor de bani legalizate prin decizii judecătorești luate în Republica Moldova, circa 11 miliarde 480 milioane USD au fost transferați în baza ordonanțelor judecătorești. Alte 8 miliarde 538 milioane USD au fost transferați în baza documentelor contrafăcute. Cele mai multe ordonanțe judecătorești, în baza cărora au fost transferate cea mai mare sumă de bani pe instanță, au fost emise de magistrații de la Judecătoria Râșcani. În urma mai multor interviuri realizate la pregătirea acstei analize, am constatat că judecătorii înțelegeau caracterul ilicit al tranzacțiilor și întreaga structură criminală a factorilor implicați în aceste activități, desfășurate cu concursul deplin al unor instanțe judecătorești. Potrivit acestor surse, foarte mulți judecători au refuzat în fapt să se pronunțe pe aceste cauze

[40] «Ландромат». Кто и как вывел из России почти 20 млрд долларов./https://www.novayagazeta.ru/articles/2014/08/21/60821-171-landromat-187

[41] Ibidem

[42] «Ландромат». Кто и как вывел из России почти 20 млрд долларов. /https://www.novayagazeta.ru/articles/2014/08/21/60821-171-landromat-187

[43] Ibidem

(în total 27) care, în final, au fost judecate de 15 judecători.[44] Motivul însă pentru cei 15 judecători au judecat aceste cazuri în favoarea rețelelor criminale este simplu și dramatic, în același timp. Judecătorii au fost asigurați că vor avea tot sprijinul necesar din partea unor factori politici și judecătorști superiori. Cei implicați în aceste dosare au primit asigurări că ordonanțele judecătorești pe care trebuie să le emită, având drept scop legalizarea unor sume astronomice pentru orice curte judecătorească, și cu atât mai mult pentru sistemul judecătoresc al unei țări extrem de sărace, nu vor avea repercusiuni negative asupra lor. Este limpede că asupra acestor judecători s-au făcut presiuni politice și administrative.

Tabelul nr. 3. *Lista judecătorilor reținuți de CNA*

Judecător	Judecătoria
Iurie Țurcan	Sectorul Râșcani
Gheorghe Bârnaz	Sectorul Râșcani
Valeriu Gâscă	Sectorul Râșcani
Aurica Us	Sectorul Râșcani
Gheorghe Gorun	Sectorul Râșcani
Igor Vornicescu	Sectorul Râșcani
Garri Bivol	Sectorul Centru
Liliana Andriaș	Sectorul Centru
Ștefan Niță	Sectorul Centru
Serghei Popovici	Comrat
Serghei Gubenco	Comrat
Serghei Lebediuc	Comrat
Iurie Hârbu	Telenești
Gheorghe Marchitan	Căușeni
Mihai Moraru	Ungheni

Sursa: *http://anticoruptie.md/ro/dosare-de-coruptie/lista-fostilor-si-actualilor-magistrati-implicati-in-spalatoria-ruseasca-ajunsi-pe-mana-procurorilor-anticoruptie*

Datele acestui tablou ne arată că un număr limitat de judecători au acceptat să emită ordonanțe judecătorești pentru care sunt bănuiți că au sprijinit realizarea schemei moldovenești de spălare a banilor. Faptul că un număr limitat de judecători au acceptat să se conformeze acestor presiuni și că majoritatea deciziilor s-au luat la sediul Judecătoriei Sectorului Centru al mun. Chișinău (8 ordonanțe judecătorești) și la Judecătoria sectorului Râșcani al mun. Chișinău (11 ordonanțe judecătorești)[45] sugerează clar că sistemul de repartizare a dosarelor a fost organizat în mod deliberat la nivelul organizării acestor judcătorii și că judecătorii executanți au fost coordonați de către magistrați cu funcții superioare în sistemul de organizare al curților judecătorești. Acest fapt demonstrează ingerința factorului uman și faptul că există mecanisme abuzive, generatoare de fraude, în privința repartizării aleatorii a dosarelor în sistemul instanțelelor judecătorești prin intermediul Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor.[46]

La sfârșitul anului 2014, CNA a reținut mai multe persoane pentru că au intervenit în sistemul de repartizare aleatorie a dosarelor, iar ca rezultat, cauzele cele mai importante ajungeau pe masa unuia și aceluiași judecător.[47] Acest lucru demonstrează odată în plus că a existat o ingerință a factorului uman și în cazul emiterii ordonanțelor judecătorești în cazul tranzacțiilor suspecte de spălare de bani. Rațiunea pe care o invocă exponenții celor două organe cu funcții de supraveghere în privința toleranței manifestate față de operațiunile suspecte ale băncii care a încălcat reglementările ce țin de combaterea spălării banilor sugerează însă și ideea unui blocaj instituțional. Conform acestei explicații, organele de supraveghere nu au putut lua deciziile necesare pentru a stopa aceste fluxuri financiare suspecte, deoarece trebuiau întrunite anumite condiții necesare și suficiente la clasificarea juridică a tranzacțiilor suspecte ca activități de spălare a banilor. Pentru a califica aceste tranzacții drept „spălare de bani", trebuia stabilită crima primară. Dat fiind faptul că banii proveneau exclusiv din Federația Rusă, era

[44] Lista foștilor și actualilor magistrați implicați în «Spălătoria rusească», ajunși pe mâna procurorilor Anticorupție. / http://anticoruptie.md/ro/dosare-de-coruptie/lista-fostilor-si-actualilor-magistrati-implicati-in-spalatoria-ruseasca-ajunsi-pe-mana-procurorilor-anticoruptie

[45] Câți bani și prin ce judecătorii din Moldova au fost spălați! Bugetului statului i s-a adus un prejudiciu de aproape un miliard de lei. / http://www.realitatea.md/doc-video--cati-bani-si-prin-ce-judecatorii-din-republica-moldova-au-fost-spalati_45513.html

[46] Studiul analitic privind deficiențele înregistrate în cadrul sistemului de repartizare aleatorie a dosarelor „Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD)", http://cna.md/public/files/studiu_pigd.pdf

[47] Percheziții în capitală. Un magistrat și angajați ai instanțelor de judecată sunt vizați într-un dosar. /http://www.publika.md/perchezitii-in-capitala-un-magistrat-si-angajati-ai-instantelor-de-judecata-sunt-vizati-intr-un-dosar_2185661.html

necesar ca reprezentanții acestui stat să ofere informații precum că banii tranferați sunt de origine criminală (”murdari”). Deoarece informația prezentată de partea rusă a fost formală,[48] acest fapt a împiedicat clasificarea operațiunilor suspecte drept spălare de bani. BNM, conform declarațiilor ex-guvernatorului, ar fi trebuit să adopte măsurile necesare, în conformitate cu legea instituțiilor financiare, doar după finalizarea anchetei și obținerea rezultatelor de clasificare juridică a tranzacțiilor suspecte ca spălare de bani.

O astfel de tratare a problemei sugerează **existența unui cerc vicios la nivel de organe de stat**, incapabile să stopeze tentativele de spălare de bani prin sistemul bancar moldovenesc. În aceste condiții, prevenirea și combaterea spălării banilor s-ar reduce doar la constatarea ulterioară a faptului spălării banilor și nicidecum la stoparea tranzacțiilor dubioase. Recunoaștem că actualul cadru legal are mai multe lacune în problema prevenirii și combaterii spălării banilor. Referindu-ne la procedura utilizată de spălare a banilor prin intermediul sistemului bancar moldovenesc, când suma de bani nu se reținea pe conturile bancare mai mult de 15 minute, constatăm că lit. *e* din al. 2 al art. 13^1 din Legea nr. 190 din 26.07.2007, care stabilește că SPCSB are dreptul să emită decizii de sistare a activităților sau tranzacțiilor suspecte, constituie mai degrabă un articol de tăgăduire a măsurilor de prevenire și combatere a banilor. Amintim că, conform pct. 3 al art. 8 al legii, datele privind activitățile sau tranzacțiile realizate prin virament, printr-o operațiune cu o valoare ce echivalează sau depășește 500 de mii de lei, sunt indicate într-un formular special, ce se remite SPCSB cel târziu la data de 15 a lunii imediat următoare lunii de gestiune.

O altă problemă invocată de oficialii SPCSB și anume refuzul băncilor și a executorilor de a prezenta informațiile și documentele confirmative începând cu anul 2011 până în martie 2013 este neargumentată. SPCSB are dreptul, conform lit. d, pct. 2 din al. 13^1 al Legii 190 din 26.07.2007 să solicite și să primească informațiile și documentele necesare de care dispun entitățile raportoare. Sugerarea rațiunii blocajului instituțional are scopul de a masca ingerința în procesul de supraveghere, generând o vădită toleranță din partea regulatorului – o situație în care ar fi fost necesar de a institui o acțiune imediată de supraveghere sporită, altfel spus – de intervenție în circumstanțe de risc, - dar aceste măsuri nu au fost întreprinse ori măsurile timide s-au efectuat cu o întârziere semnificativă, ceea ce nu a produs rezultatul cerut de legislație.[49] Analizând acțiunile întreprinse de autoritățile competente, ajungem la concluza că ar trebui să decuplăm acțiunile pe care trebuia să le întreprindă BNM și SPCSB al CNA împotriva acționarilor și conducerii băncilor, care au încălcat legislația cu privire la combaterea spălării banilor de procesul de calificare juridică a tranzacțiilor suspecte drept spălare de bani. Asta înseamnă că **BNM și SPCSB nu au întreprins nici o acțiune pentru a stopa operațiunile de spălare a banilor prin sistemul bancar moldovenesc**. Ținând cont de cadrul normativ al Republicii Moldova, putem spune că organele de stat, prin faptul că nu au intervenit în funcție de atribuțiile de care dispun, tolerând schema de spălare de bani, se fac complice la întregul proces de spălare a banilor. Ne permitem să facem o astfel de concluzie referindu-ne la instrumentele pe care le oferă cadrul normativ BNM pentru a combate și preveni spălarea banilor și însuși procesul Laundromatului care a fost posibil din cauza atitudinii pasive a statului. Cu alte cuvinte, BNM dar și SPCSB mai degrabă au permis decât nu au înțeles sau nu au cunoscut întregul mecanism de spălare a banilor prin intermediul sistemului bancar moldovenesc.

[48] Vasile Șarco, șeful Serviciului prevenirea și combaterea spălării banilor din Moldova: „Rusia nu colaborează în dosarul spălării de miliarde de dolari“. / http://adevarul.ro/moldova/economie/vasile-Sarco-seful-serviciului-prevenirea-combaterea-spalarii-banilor-rusia-nu-colaboreaza-dosarul-spalarii-bani-1_5368512b0d133766a864a5ef/index.html

[49] http://www.imf.md/press/pressl/pressl-160516ro.html

2. Reacția actorilor externi

Activitățile suspecte din sistemul bancar al Republicii Moldova nu puteau să nu trezească îngrijorări serioase printre partenerii pentru dezvoltare, donatori, diplomați străini, bănci și instituții financiare cu reprezentare directă la Chișinău. Am încercat să analizăm reacțiile câtorva dintre acești actori externi cu scopul de a oferi o înțelegere mai profundă a tabloului complex pe care tranzacțiile suspecte care tranzitau aproape neîngrădit sistemul bancar în perioada anilor 2013-2014 îl creau pentru reputația guvernului de atunci. La începutul lunii martie 2015, la puțin timp după instaurarea guvernului Republicii Moldova condus de Chiril Gaburici, partenerii de dezvoltare ai Moldovei i-au prezentat noului prim-ministru un document de orientare strategică (White book)[50] în cadrul unei întrevederi la care au participat toți șefii misiunilor diplomatice și ai organizațiilor de asistență și cooperare cu Republica Moldova.

Documentul conținea recomandări concrete de politici de reforme pe termen scurt, mediu și lung, care reprezentau astfel voința principalilor parteneri străini ai Republicii Moldova de a ajuta guvernul țării să adreseze în mod efectiv și rapid provocările care se apropiau de Republica Moldova. Mesajul partenerilor pentru dezvoltare a fost acceptat imediat de către Prim-ministrul Kyril Gaburici ca o „temă de actualitate esențială", care reformula agenda priorităților cu care principalele partide ale coaliției de guvernare participaseră în cadrul alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014. În treacăt fie spus, menționăm că șeful executivului K.Gaburici a înțeles destul de bine ce i se cerea din partea partenerilor pentru dezvoltare și, ca urmare a reflecțiilor sale și a conversațiilor cu partenerii săi externi, a cerut demisia Procurorului General, Corneliu Gurin[51]. Doar că demersului prim-ministrului Gaburici i s-au opus conducerea politică a partidelor din coaliția de guvernare în corpore. În loc de a discuta cu prim-ministrul problema invocată de partenerii pentru dezvoltare, iderii partidelor de guvernământ l-au blamat pentru „lașitate",organizându-i în replică o formă de „execuție publică" prin campania de învinuire și ridiculizare publică că acsesta s-ar fi folosit de acte false eliberate din partea universității absolvite în mod incomplet, obținând astfel, printr-o campanie denigratoare strămutarea accentelor - de la discuția privind inacțiunea criminală a Procuraturii Generale în dosarul „spălării banilor" spre o infracțiune minoră cu caracter individual, comisă de către Prim Ministrul Gaburici, singurul care realizase imediat cât de gravă era infracțiunea în care lunecase sistemul judecătoresc din Republica Moldova.

Conștient de faptul obstrucționării sale din partea partidelor care-l votaseră cu puțin timp în urmă, prim-ministrul Gaburici își anunța, la 12 iunie 2015, demisia din funcția sa de șef al guvernului Republicii Moldova, declarând că „nu are nici o dorință să intre în anumite jocuri politice, și că „personal, acesta nu se vrea politician, ci doar un manager al administrației publice", la puțin peste 100 de zile de la intrarea sa în această poziție.[52] Gestul de abandonare demonstrativă a funcției de Șef al executivului transmitea partenerilor pentru dezvoltare mesajul unei grave discrepanțe între discursul politic intern și extern, între promisiunile făcute de către anumite partide la Brussels și faptele rușinoase pe care încercau să le ascundă domestic. Mesajul era înțeles astfel și de către publicul larg, care se simțea trădat, furat, abandonat, semnalând în sondaje o încredere în picaj abrupt față de principalele instituții ale statului și partidele politice aflate la guvernare. În 2015, problemele din sectorul bancar și trenarea reformelor în domeniul justiției au condus la o creștere explozivă a protestelor de stradă și a unei puternice reacții de dezaprobare generală față de guvernul Republicii Moldova.

[50] Note informative din partea Partenerilor de dezvoltare ai Moldovei. Ianuarie 2015. / http://gov.md/sites/default/files/document/attachments/briefing_book_rom.pdf

[51] Moldova's PM resigns after questioning by prosecutor, Reuters, June 12, 2015. http://www.reuters.com/article/us-moldova-gaburici-idUSKBN0OS0SL20150612

[52] Discursul integral al lui Chiril Gaburici privind demisia sa. / http://www.realitatea.md/discursul-integral-al-lui-chiril-gaburici-privind-demisia-sa--text--video-_22163.html

Diagrama nr. 2. *Evoluția încrederii cetățenilor în președinție, parlament și guvern*

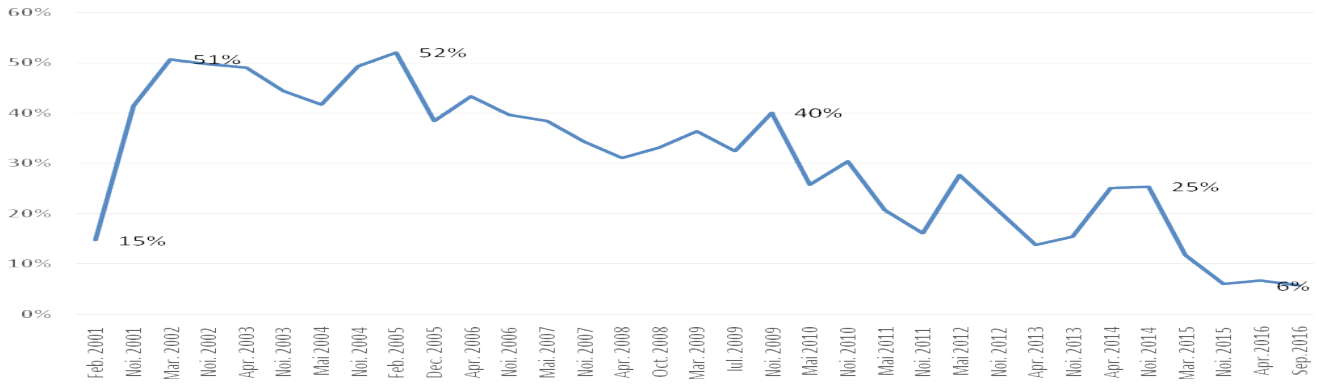

Sursa: *Sondaje, CBS Axa, Septembrie 30, 2016*

Reacțiile negative ale populației pe fundalul instabilității guvernamentale afecta și genera reacții cel puțin la fel de intense din partea unor actori externi. După realizările lăudabile și dialogul instituțional destul de reușit între Republica Moldova și partenerii occidentali de dezvoltare în perioada anilor 2009-2012, se părea că relațiile Republicii Moldova cunoscuseră un nivel maxim de saturație. Povestea de succes nu mai avea aceiași priză ca până la semnarea Acordului de Asociere, iar dialogul autorităților Republicii Moldova cu reprezentanții cancelariilor occidentale devenise cu adevărat dificilă și complicat de reformulat printr-un narativ pozitiv, iar nota generală a europenilor față de Chișinău intrase în picaj pentru că nici reformele promise de guvernul Republicii Moldova „bătea pasul pe loc". Principalele critici aduse Chișinăului s-au cristalizat în trei domenii de bază: independența justiției, reformarea sectorului financiar-bancar și combaterea corupției.[53]

Fondul Monetar Internațional

Relațiile Republicii Moldova cu FMI a trecut prin mai multe faze – de la colaborare strânsă până la înghețare a relațiilor. La 29 ianuarie 2010, a fost încheiat Programul FMI cu Republica Moldova pe termen de trei ani. Programul prevedea asistență financiară în valoare totală de $570 mil. În perioada 7-21 noiembrie 2012, în Republica Moldova s-a aflat misiunea de evaluare. S-a anunțat că Programul FMI, care urma se încheie în ianuarie 2013, a fost prelungit cu trei luni, până în aprilie din cauza unor restanțe în realizarea programului, iar șeful misiunii FMI, Nikolay Gueorguiev, a declarat următoarele: „Misiunea îndeamnă autoritățile RM să întreprindă acțiuni ferme pentru transparentizarea sistemului bancar, adoptarea unor măsuri legislative în vederea asigurării unei transparențe depline. Dezvăluirea proprietarilor efectivi ai băncilor este imperativă. Asta în condițiile recente de încercare de preluare netransparentă a controlului unor bănci".[54]

În aprilie 2013, FMI a anunțat că Fondul nu va mai acorda Republicii Moldova ultima tranșă de 76 de milioane de dolari din Programul semnat în ianuarie 2010 din cauza guvernul Republicii Moldova nu a reușit să-și îndeplinească toate angajamentele pe care și le-a asumat. Reprezentantul permanent al FMI la Chișinău de atunci, Tokhir Mirzoev, a afirmat într-un interviu că, chiar mai mult, „… unele din acțiunile întreprinse recent de guvern și aprobate de parlament vin în contradicție cu înțelegerile pe care le-am avut".[55]

Atunci, vicepremierul, ministrul Economiei, Valeriu Lazăr, susținea că Republica Moldova, în relația cu FMI a revenit la situația din noiembrie 2009, când nu

[53] Corupția a îngenuncheat Moldova! / http://www.dw.com/ro/corup%C8%9Bia-a-%C3%AEngenuncheat-moldova/a-19203022

[54] FMI cere ordine în lista proprietarilor de bănci din R. Moldova. / http://unimedia.info/stiri/video-fmi-cere-ordine-in-lista-proprietarilor-de-banci-din-r--moldova-54512.html

[55] Tokhir Mirzoev *FMI va putea discuta despre suportul financiar doar în cadrul unui program nou, cu un guvern nou.* / http://imf.md/press/resrep/resrep-130425ro-3.html

avea nici o înțelegere cu FMI".[56] Relațiile Republicii Moldova cu FMI s-au răcit după ce autoritățile de la Chișinău au adoptat la începutul lunii martie un pachet de legi ce contravenea Programului semnat la începutul anului 2010. În aprilie 2013, FMI a anunțat că perspectivele de colaborare de mai departe ale Republicii Moldova cu instituția este sub semnul întrebării, cel puțin până când la Chișinău nu va exista un guvern funcțional care să negocieze condițiile unui nou program. Din septembrie 2013, Republica Moldova s-a aflat în monitorizarea post-program. La începutul anului 2014, la o întrevedere avută de către prim-ministrul guvernului, Iurie Leancă, cu reprezentanții misiunii FMI s-a anunțat că Republica Moldova și FMI vor negocia un nou Program de asistență. La 30 aprilie 2014, în concluziile post-program al misiunii FMI referitor la politicele din sectorul financiar era stipulat următoarele: „În special, BNM și CNPF urmează a fi împuternicite pentru a putea întreprinde acțiuni eficiente de reglementare și supraveghere, fără ca aceste acțiuni să fie suspendate de instanța de judecată și fără ca personalul să aibă temeri privind eventuala urmărire penală ca urmare a exercitării obligațiunilor de serviciu.

Aceste proiecte de acte legislative urmează a fi adoptate în regim de urgență. BNM și CNPF urmează să implementeze în mod hotărât și eficient normele legale ce țin de identificarea beneficiarilor efectivi finali și a persoanelor care dețin controlul asupra băncilor, precum și aplicarea față de ei a unor cerințele adecvate de competență și onorabilitate (*fit-and-proper*), fapt ce va contribui și la monitorizarea mai eficace a tranzacțiilor cu persoane afiliate și îmbunătățirea cadrului general de gestionare a riscurilor în bănci. Punerea în aplicare a cadrului de combatere a spălării banilor urmează a fi consolidată".[57] Evaluarea Consiliul de Directori Executivi al FMI în prima monitorizare post-program pentru Republica Moldova, din 8 iulie 2014, atrage atenția asupra „… existenței unor deficiențe semnificative în sistemul financiar-bancar din Republica Moldova, olicitând autorităților să întreprindă măsuri hotărâte de a asigura stabilitatea și siguranța sectorului financiar". Tot FMI îndemna autoritățile RM să ajungă la un consens și să întreprindă acțiunile cerute în contextul recomandărilor Programului de evaluare a sectorului financiar (FSAP), inclusiv să adopte în regim de urgență actele legislative care să restabilească în deplină măsură atribuțiile de reglementare și supraveghere ale Băncii Naționale a Moldovei (BNM) și ale Comisiei Naționale a Pieței Financiare (CNFP). Este necesar de consolidat protecția juridică a membrilor consiliului de administrare și a angajaților acestor instituții. În afară de aceasta, Directorii Executivi au recomandat aplicarea cerințelor privind respectarea standardelor prudențiale și consolidarea guvernării corporative în sectorul bancar, inclusiv prin asigurarea dezvăluirii informației cu privire la structura acționariatului".[58]

Evaluarea Consiliul de Directori Executivi al FMI în cadrul monitorizării post-program pe Republica Moldova (17 decembrie 2014), scoate în evidență aceleași probleme de ordin sistemic: „Directorii executivi ppun accentul pe urgența reducerii vulnerabilităților în sectorul bancar și consolidarea și aplicarea cadrului de reglementare a activităților din sectorul financiar. Constatând cu regret progresul modest înregistrat, s-a accentuat necesitatea implementării rapide a tuturor recomandărilor misiunii de evaluare a situației în sectorul financiar (FSAP). Este necesar de a restabili toate atribuțiile de reglementare și supraveghere ale Băncii Naționale a Moldovei (BNM) și ale Comisiei Naționale a Pieței Financiare (CNPF) și de consolidare a protecția juridice a angajaților acestor instituții. În plus, directorii executivi au recomandat sporirea calității guvernării corporative în sectorul bancar, inclusiv prin sporirea transparenței proprietarilor beneficiari finali ai băncilor".[59]

În anul 2015, relația dintre Republica Moldova și FMI a decurs foarte straniu, creându-se impresia că

[56] Tokhir Mirzoev afirmă că misiunea FMI ar putea să nu vină în Moldova, până la sfârșitul lunii aprilie. / http://imf.md/press/resrep/resrep-130402ro.html

[57] Republica Moldova: concluziile Misiunii de consultări în baza articolului IV al Statutului FMI (2014) și rezultatele primelor discuții în cadrul monitorizării post-program.30 aprilie 2014. / http://imf.md/press/pressw/press-140430ro.html

[58] Consiliul de Directori Executivi al FMI a aprobat rezultatele consultărilor din 2014 în baza prevederilor articolului IV al Statutului FMI și a primei monitorizări post-program pentru Republica Moldova. Comunicatul de presă nr. 14/329, 8 iulie 2014. / http://imf.md/press/pressw/press-140708ro.html

[59] Consiliul de Directori Executivi al FMI a aprobat rezultatele celei de-a doua monitorizări post-program pentru Republica Moldova. Comunicat de presă, 17 decembrie 2014. / http://imf.md/press/pressw/press-141217ro.html

Chișinăul se joacă cu Fondul „de-a v-ați ascunselea" (*hide and seek*). În două cazuri, în ajunul vizitei misiunilor FMI, Republica Moldova fie că rămânea fără guvern (demisia premierului Gaburici), fie că nu avea guvernator al BNM (demisia guvernatorului Drăguțanu).[60] Negocierile dintre Republica Moldova și FMI au fost reluate în anul 2016, după instaurarea guvernului condus de Pavel Filip. La 16 mai 2016, reprezentantul permanent al FMI în Republica Moldova, dna Armine Khachatryan, a răspuns la un set de întrebări venite partea a surselor media.[61] La prima întrebare, care în viziunea FMI sunt principalele probleme din sectorul bancar moldovenesc, răspunsul reprezentantului permanent al FMI în Moldova fost următorul:

1. Lipsa clarității privind proprietarii beneficiari finali ai băncilor, ceea ce de fapt înseamnă, că nu sunt cunoscute persoanele care controlează băncile.
2. Ingerința politicului și justiției în supravegherea și reglementarea băncilor. De exemplu, acțiunile întreprinse de Banca Națională a Moldovei pentru blocarea acționarilor care au acționat în mod concertat într-un șir de bănci au fost ulterior contestate în instanțele de judecată și apoi suspendate.
3. Ingerința în procesul de supraveghere adesea rezultă în așa numita toleranță a regulatorului – o situație în care a fost necesară o acțiune de supraveghere, dar ea nu a fost întreprinsă sau s-a efectuat cu o întârziere semnificativă.

Dna Khachatryan a dat următoarele exemple când regulatorul bancar nu a intervenit: „*Spre exemplu, în pofida numărului mare de tranzacții suspecte realizate în ultimii doi ani, Comisia Națională a Pieței Financiare, responsabilă de supravegherea înregistrării și transferurilor de acțiuni în băncile cotate la bursă, nu a inițiat investigații și nu și-a exprimat îngrijorarea. La fel, BNM și Serviciul prevenire și combatere a spălării banilor al Centrului Național Anticorupție nu au întreprins nici o acțiune serioasă împotriva acționarilor și conducerii băncilor, care au încălcat reglementările ce țin de combaterea spălării banilor*". Pe parcursul primăverii-verii anului 2016, echipe de experți ai FMI s-au aflat în vizite la Chișinău pentru a evalua situația economico-financiară a Republicii Moldova. La 26 iulie 2016, misiunea FMI a ajuns la un acord la nivel de personal cu autoritățile Republicii Moldova în privința unui program de reforme economice care poate fi susținută de FMI, pe un termen de 3 ani. Pentru a încheia acest acord Consiliul de directori executivi ai FMI a impus Republicii Moldova realizarea acțiunilor prioritare cu scopul de ameliorare rapidă și în avans a situației ce ține de guvernarea în sectorul financiar și cadrul de supraveghere a acestui sector.[62]

La 7 noiembrie 2016, Consiliul de Directori Executivi al Fondului Monetar Internațional (FMI) a aprobat un acord pe trei ani cu Republica Moldova, care are ca scop susținerea programului de reforme economice și financiare ale statului. Republica Moldova a obținut acces la o sumă totală de 129,4 milioane de drepturi speciale de tragere (circa 178,7 milioane de dolari S.U.A. sau 75 la sută din cota Republicii Moldova la FMI). În comunicatul FMI se constată următoarele: „*A fost deja atins un progres substanțial în sporirea rezistenței sectorului bancar și înlăturarea neajunsurilor care au făcut posibilă criza bancară din anul 2014. După ce recent au fost consolidate cadrul juridic și cel regulatoriu, eforturile ulterioare urmează să se axeze acum pe punerea în aplicare într-o manieră eficace și pe acțiuni de implementare în timp util, pentru a pune capăt tolerării de către organele de supraveghere a încălcărilor comise de acționari sau de conducere. Un sistem judecătoresc și o bancă centrală eficiente și independente vor fi cruciale pentru a susține aceste eforturi*".[63] Despre condițiile noului acord cu FMI, ex-ministrul de finanțe, Veaceslav Negruța, spunea; „Un element crucial este că pentru prima dată într-un acord cu FMI, pentru Moldova, sunt incluse un set de reforme în domeniul justiției, or justiția este problema mare în Republica Moldova și creează ulterior probleme de ordin economic, financiar și social".[64]

[60] Război între Streleț și Drăguțanu. Conducerea BNM și-a dat demisia. / https://www.mold-street.com/?go=news&n=4117

[61] Armine Khachatryan *Set de întrebări primite de la jurnaliști*. / http://imf.md/press/pressl/pressl-160516ro.html

[62] Experții FMI și autoritățile Republicii Moldova au ajuns la un acord la nivel de personal. Comunicat de presă nr. 16/365, 26 iulie 2016. / http://imf.md/press/pressw/press-160726ro.html

[63] Consiliul de Directori Executivi al FMI a aprobat Acordul cu Republica Moldova, în valoare de 178,7 milioane de dolari S.U.A., finanțat prin Mecanismul de finanțare extinsă (EFF) și Mecanismul extins de creditare (ECF). Comunicat de presă nr. 16/491, 7 noiembrie 2016. / http://imf.md/press/pressw/press-161107ro.html

[64] Veaceslav Negruța *Pentru prima dată într-un acord cu FMI pentru Moldova sunt incluse reforme în domeniul justiției*. / http://www.europalibera.org/a/28103472.html

Banca Mondială

De la momentul aderării Republicii Moldova la Grupul Băncii Mondiale, la 12 august 1992, au fost alocați peste 1 miliard dolari SUA pentru aproximativ 60 de proiecte. La 5 septembrie, la Washington, Consiliul Directorilor Executivi al Grupului Băncii Mondiale au discutat o nouă Strategie de Parteneriat cu Țara pentru Republica Moldova, pentru anii 2014-2017. Noua strategie prevede o finanțare totală a Grupului Băncii Mondiale în sumă de 570 milioane dolari SUA, și acorda asistență Republicii Moldovei pe trei piloni principali: 1) sporirea competitivității; 2) consolidarea capitalului uman și diminuarea riscurilor sociale; 3) promovarea unei Moldove verzi, curate și rezistente. Ca și în cazul relației Republicii Moldova cu FMI, în anul 2015, cooperarea dintre Chișinău și Banca Mondială a fost una dificilă. La 16 iunie, directorul de țară al Băncii Mondiale pentru Moldova, Alex Kremer, a anunțat că Republica Moldova nu va primi suportul bugetar de 45 de milioane de dolari planificat pentru 2015. Într-un editorial pe blogul său, Kremer a declarat: „Banca Mondială nu poate oferi un suport atât de mare bugetului țării fără acțiuni decisive în vederea soluționării problemelor din sectorul bancar al Moldovei. Ar fi ilogic și iresponsabil ca Banca Mondială să transfere în buget banii acționarilor săi prin „ușa din față", în timp ce există riscuri ca sume și mai mari de bani publici să fie pierdute prin „ușa din spate", din cauza fraudelor și corupției din sectorul bancar. Aceasta a fost poziția Băncii Mondiale din momentul apariției problemelor în sectorul bancar la începutul anului 2014".[65]

Îmbunătățirea dialogului dintre Republica Moldova și FMI, în anul 2016, a avut efecte pozitive și asupra relațiilor cu Banca Mondială. În 2016, guvernul Republicii Moldova și-a asumat mai multe angajamente în relația cu Banca Mondială, în special, aprobarea pachetului de amendamente legislative cu privire la consolidarea sectorului financiar-bancar. La 3 noiembrie 2016, la Chișinău, s-a aflat în vizită vice-președintele regional al Băncii pentru Europa și Asia Centrală, Cyril Muller, în timpul căreia s-a întâlnit cu oficialitățile Republicii Moldova. În timpul vizitei, Cyril Muller a menționat că „este necesară o nouă etapă a reformelor, axată pe lupta cu corupția".[66] Muller a mai informat că Banca Mondială va depune toate eforturile pentru a debursa suma de 45 milioane dolari SUA pentru suport bugetar, pe cât de curând posibil. Negocierile dintre guvernul Republicii Moldova și Banca Mondială pentru alocarea sumei de 45 milioane dolari SUA au fost reluate după ce Consiliul de Directori Executivi al FMI a aprobat un Program cu Republica Moldova.

Uniunea Europeană

La 27 iunie 2014, Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. După semnarea Acordului de Asociere, era de așteptat impulsionarea relațiilor Chișinăului cu Bruxelles-ul. La ceva mai mult de un an de la semnarea documentului care stabilește cadrului instituțional al dialogului dintre Republica Moldova, șeful delegației Uniunii Europene la Chișinău, Pirkka Tapiola, într-un interviu a declarat că „*… am impresia că nu s-a înțeles exact ce înseamnă un Acord de Asociere cu UE și ce înseamnă acest Acord pentru Republica Moldova și pentru relația UE-Moldova*".[67] Pirkka Tapiola a menționat de asemenea un alt lucru specific pentru Republica Molodva: „*Când este vorba de reforme ce țin de migrație, în acel caz nu se observă interese ascunse sau interesele cuiva concret. Și dacă examinăm, de exemplu, astfel de subiecte ce țin de reforma climatului investițional care, a propos, din anul 2009 a început să scadă dramatic, sau reforma în sectorul justiției, sau corupția care este o endemie deja, sau crearea unui nou spațiu pentru investiții noi, dacă vorbim despre aspectele acestea economice, cu cât mai multe reforme se implementează în acest sens, cu atât mai îngust devine spațiul pentru realizarea anumitor interese ascunse*".

[65] Grupul Băncii Mondiale lansează noua Strategie de Parteneriat cu Republica Moldova. Comunicat de presă, 05 septembrie 2013. / http://www.worldbank.org/ro/news/press-release/2013/09/05/world-bank-group-launches-new-country-partnership-strategy-for-the-republic-of-moldova

[66] *Alex Kremer Cetățenii Moldovei merită o economie curată.* / http://www.worldbank.org/ro/news/opinion/2015/06/16/moldovans-deserve-a-clean-economy

[67] Vice Președintele Băncii Mondiale vizitează Republica Moldova și îndeamnă la o nouă etapă a reformelor. Comunicat de presă, 03 noiembrie 2016. / http://www.worldbank.org/ro/news/press-release/2016/11/02/world-bank-vice-president-visits-moldova-calls-for-new-phase-of-reforms

Reprezentantul UE în Republica Moldova a declarat că principiul de care s-a ghidat Bruxelles-ul în relația cu Chișinăul – „mai mult pentru mai mult" *(more for more)* nu se mai aplică din cauza lipsei progresului în realizarea reformelor reale, în special cele din domeniul justiției, și a problemelor din domeniu bancar. Relațiile dintre Republica Moldova și UE s-au răcit vizibil în anul 2015. La 30 martie, Pirkka Tapiola a prezentat un raport de progrese ale Republicii Moldova în anul 2014 în cadrul Politicii Europene de Vecinătate.[68] În care menționa că, Republica Moldova a înregistrat în 2014 progrese nesemnificative în domeniile cele mai importante, cum ar fi: justiția, combaterea corupției, libertatea mass-mediei și transparența sectorului bancar. Avertismentul lui Tapiola a fost că *„Dacă nu va fi niciun progres, atunci nu va fi nicio tranșă de bani. Ultima dată noi am redus asistența acordată Republicii Moldova cu 1,8 milioane euro, iar acești bani nu pot fi recuperați. Nu este responsabilitatea mea să spun ce să facă autoritățile din Moldova, dar știu că acestea trebuie să acționeze eficient și rapid"*.[69]

În vara anului 2015, în paralel cu anunțul Băncii Mondiale că nu va mai acorda suport bugetar Republicii Moldova până când nu va face ordine în sectorul bancar, UE a anunțat că ar putea întrerupe finanțarea reformei justiției din cauza neonorării angajamentelor de către autorități și „punerea la rece" a suportului bugetar acordat de UE Repulbicii Moldova. Într-un alt interviu,[70] ambasadorul UE, Pirkka Tapiola, preciza că „această măsură nu este o pedeapsă și că decizia a fost luată în conformitate cu cerințele procedurale". Tapiola a mai specificat că sprijinul bugetar al UE va fi reluat după ce Republica Moldova va ajunge la un nou acord FMI. La 15 februarie 2016, miniștrii de externe ai UE întruniți la Consiliul European, au adoptat o rezoluție în privința Republicii Moldova, compusă din 13 puncte.[71] În această listă, punctele 5 și 6 se referă la fraudele din sistemul bancar, iar în punctul al 7-lea Consiliul își exprimă îngrijorarea cu privire la lipsa de independență a sistemului judiciar și a autorităților de aplicare a legii. În documentul emis de Consiliul UE se spune ferm că asistența financiară, deocamdată suspendată, și va fi reluată doar atunci când se va limpezi situația politică și economică în Republica Moldova, salutându-se inițiativa guvernului de a relua contactele cu FMI. Ambasadorul Pirkka Tapiola a estimat acest mesaj transmis de la Bruxelles, ca fiind „...un mesaj încurajator, însă este încurajator condiționat. Un mesaj destul de dur, deoarece implică și foarte multe așteptări. … Și, dacă vă uitați în concluziile Consiliului, ele vorbesc și despre necesitatea de a ajusta legislația Republicii Moldova la legislația europeană pentru a contracara, de exemplu, spălarea de bani, pentru a atenua riscurile de alte fraude bancare".[72] La nivel simbolic, modul în care se înțelege în UE că funcționează justiția din RM a fost exprimată plastic de către Pirkka Tapiola în cazul condamnării de către Curtea de Apel Cahul a Primarului orașului Taraclia, Serghei Filipov, pentru faptul că a defrișat câțiva copaci. „Sunt derutat și dezamăgit de sentința pronunțată ieri de Curtea de Apel Cahul împotriva primarului din Taraclia, Serghei Filipov. Această hotărâre este motivată politic și încearcă să-l împiedice pe domnul Filipov să ocupe funcții publice timp de doi ani, începând cu ziua de astăzi. Șefii misiunii Uniunii Europene au discutat acest subiect în această dimineață, exprimându-și îngrijorarea și consternarea", a scris Pirkka Tapiola pe pagina sa de Facebook.

O altă decizie simbolică la adresa Republicii Moldova din parte UE a fost lansarea campanii sub genericul „Roșu pentru corupție". Delegația UE de la Chișinău, împreună cu șefii misiunilor diplomatice ai țărilor occidentale în Republica Moldova și o parte a organizaților societății civile, au avertizat prin „cartonașul roșu" guvernarea moldovenească că întârzie să avanseze în

[68] Pirkka Tapiola: *Am impresia că nu s-a înțeles exact ce înseamnă un Acord de Asociere cu UE și ce înseamnă acest Acord pentru Republica Moldova și pentru relația UE-Moldova.* / http://www.europalibera.org/a/27384903.html

[69] Implementation of the European Neighbourhood Policy in the Republic of Moldova Progress in 2014 and recommendations for actions. JOINT STAFF WORKING DOCUMENT. Brussels, 25.3.2015. / http://infoeuropa.md/files/pev-raport-de-progres-2014-republica-moldova.pdf

[70] Progresul Republicii Moldova în cadrul Politicii Europene de Vecinătate: rezultatele se lasă așteptate. / http://infoeuropa.md/asistenta-europeana/progresul-republicii-moldova-in-cadrul-politicii-europene-de-vecinatate-rezultatele-se-lasa-asteptate/

[71] Pirkka Tapiola *Nu există voință politică reală de a reforma sectorul Justiției.* / http://anticoruptie.md/ro/interviuri/pirkka-tapiola-seful-delegatiei-ue-la-chisinau-nu-exista-vointa-politica-reala-de-a-reforma-sectorul-justitieihttp://anticoruptie.md/ro/interviuri/pirkka-tapiola-seful-delegatiei-ue-*la-chisinau-nu-exista-vointa-politica-reala-de-a-reforma-sectorul-justitiei*

[72] Concluziile Consiliului privind Republica Moldova. Comunicat de presă, 15.02.2016. / http://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2016/02/15-fac-moldova-conclusions/

reformarea justiției și combaterea corupției. Din noiembrie 2015 până în martie 2016, instituțiile de drept din Republica Moldova au fost expuse unui exercițiu de evaluare, organizat la inițiativa parlamentului și guvernului Republicii Moldovei, de către TAIEX (Instrumentul de Schimb de Informații și Asistență Tehnică al Uniunii Europene). Unele dintre concluziile și recomandări[73] misiunii de evaluare a instituțiilor de drept sunt că Centrul Național Anticorupție ar trebui scos de sub control parlamentar, iar Comisia Națională de Integritate ar trebui reformată de urgență, dar fără a fi transformată într-un organ „mutant", cu o multitudine de atribuții și lipsă de eficiență.

Punctul IV al concluziilor și recomandărilor misiunii TAIEX se referă la evaluarea întregului sistem de combatere a spălării banilor. Recomandările privind combaterea spălării banilor sunt:

1. Instituiți o structură de coordonare permanentă inter-ministerială, cu roluri și responsabilități clar definite pentru dezvoltarea sistemului de Combatere a spălării banilor și de Combatere a finanțării terorismului (CSB/CFT).

2. Pe baza rezultatelor procesului de Evaluare a Riscurilor la nivel Național până în prezent, depuneți un efort susținut pentru elaborarea continuă a unui cadru legislativ cuprinzător și a unei Strategii, cu dispozițiile necesare pentru punerea efectivă în aplicare și urmărire.

3. Creșterea numărului de personal pentru combaterea spălării banilor și a finanțării terorismului, la toate autoritățile implicate.

4. Faceți ca Comisia Națională a Pieței Financiare să nu depindă de plățile de reglementare de pe piață.

5. Continuați înființarea Oficiului de Recuperare a Activelor și creați cadrul legislativ necesar pentru a-i găsi locul în activitatea de aplicare a legii.

6. Faceți din investigațiile financiare o parte integrantă a activității de aplicare a legii pentru toate tipurile de infracțiuni grave și organizate. Îmbunătățirea substanțială a cunoștințelor și conștientizarea activității de investigare financiară, recuperarea activelor, sechestrare și confiscare între aplicarea legii și sistemul judiciar.

7. Creați forumuri permanente și instituționalizate pentru interacțiunea cu sectorul privat, în special cu entitățile raportoare. Îmbunătățirea ghidării și feedbackul cu privire la procedurile necesare, care trebuie respectate la implementarea dispozițiilor legislative, în scopul de a găsi un echilibru corect între non-raportare și raportare defensivă.

8. Acordați mai multă atenție la Agenților economici și Profesiilor nefinanciare desemnate, în scopul de a sensibiliza și de a stimula raportarea.

9. Adoptați de urgență și puneți în aplicare legislația în curs cu privire la organizațiile de microfinanțare.

Comentând aceste concluzi și recomandări, ambasadorul UE în Republica Moldova, Pirkka Tapiola, a remarcat că multe din recomandările experților europeni necesită voință politică a actorilor interni pentru a fi realizate.[74] După cum putem vedea, Guvernul RM rămânea izolat și blocat ca urmare a interferenței tot mai mari a politicului în luarea deciziilor judecătorești, precum și în influența tot mai mare a puterilor ilicite asupra procesului politic din RM. Un troc imoral.

[73] Pirkka Tapiola *Este un mesaj încurajator, însă este încurajator condiționat*. / http://www.europalibera.org/a/27556136.html

[74] Recomandările cheie ale misiunilor de evaluare a instituțiilor statului de drept. / http://www.ipn.md/ro/politica/76797

3. Comportamentul actorilor interni

Recent, Robert D.Kaplan atrăgea atenția asupra faptului că, „Republica Moldova reprezintă o regiune vulnerabilă, cu instituții slabe, cu un nivel extrem de mare de corupție și un stat haotic, din punct de vedere politic".[75] În opinia exprimată de reputatul analist american, economia Republicii Moldova nu funcționează după logica mecanismelor de piață, dar reieșind din extragerea de rente (*rent seeking*). Teoria extragerii de rente în economie pornește de la realizarea faptului că activitatea unor indivizi și organizații are drept scop primordial extragerea de beneficii, utilizând instituțiile statului în scopuri private și interpretând voluntar legile, ca urmare a controlului privat asupra unor autorități publice (de stat). Fenomenul extragerii de rente a fost descris în 1967 de către Gordon Tullock într-o lucrare[76] în care analizează impactul monopolurilor asupra economiei. Termenul *rent seeking* propriu-zis a fost introdus în 1974 de către Anne Krueger.[77] Recapitulând pe scurt teoria lui Tullock, putem menționa că, statele cu instituții slabe și puteri limitate de aplicare a regulilor formale sunt, în terminologia lui Douglass North și Daren Acemoglu,[78] blocate de persistența unor grupuri de business, care-și impun agenda prin controlul asupra unor instituții vitale ale regimului politic, judiciar și legislativ. Influența lor omnipotentă devine un factor, care împiedică maturizarea acestor state de tip „hibrid" (regimuri quasi-democratice) spre forme mai stabile ori mai robuste de democrații formate, variind însă printr-o largă gamă de elemente specifice (numărul de coaliții politice aliate ori concurente, nivel de corupție, număr de partide și grad de distribuție a puterii). Considerăm util să ne înarmăm cu instrumentarul de analiză al acestei teorii faimoase pentru a explica și influența acestor grupuri de influență ilicită asupra sistemului judiciar și de partide din Republica Moldova.

Teoria *rent seeking* a fost dezvoltată și aprofundată de către Douglass C. North, John Joseph Wallis și Barry R. Weingast.[79] Autorii pornesc de la faptul că în dependență cum societățile reușesc să rezolve la nivel colectiv problemele legate de violență avem tipurile de ordine (organizare) socială. North, Wallis și Weingast identifică trei tipuri de ordine socială: „ordinea primitivă" (*foraging order*), „ordinea cu acces limitat" (*limited access order*) și „ordinea cu acces liber" (*open access order*).Principalele caracteristici ale „ordinul primitive" sunt: economia atributivă, numărul restrâns la grupurilor sociale, absența statului. Relațiile dintre indivizi au loc față în față și sunt personalizate. „Ordinii primitive" îi este caracteristic un grad înalt de violență, atât intragrup (în interiorul grupului), cât și intergrup (între grupuri). „Ordinea cu acces deschis" se caracterizează prin următoarele: dezvoltarea intensivă a economiei, democrație, relații sociale impersonale, supremația legii, drepturile de proprietate bine protejate. La momentul actual în lume doar în jur de 25 de țări pot fi considerate „deschise", acestea fiind statele cu o democrație dezvoltată. Astfel, potrivit terminologiei lui North, membrii coaliției dominante sunt elite care acceptă să facă parte din rețele clientelare, dominate de relația patron-client, contribuind la extinderea, reproducerea și menținerea unui sistem specializat în „crearea, colectarea și distribuirea de rente"[80]. Mai ales în spațiul ex-sovietic, apariția

[75] Robert D. Kaplan *Rusia are mai multe interese strategice în România decât SUA*. / http://www.romanialibera.ro/opinii/interviuri/-interviu-cu-analistul-american-robert-d--kaplan--rusia-are-mai-multe-interese-strategice-in-romania-decat-sua-408076

[76] *Gordon Tullock The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies, and Theft. // Western Economic Journal, 1967, Vol.5, No.3, pp.224-232.*

[77] *Anne Krueger The Political Economy of the Rent-Seeking Society. // The American Economic Review, Vol.64, No.3 (Jun., 1974), pp.291-303.*

[78] Governance, Growth, and Development Decision-making. Reflections by: Douglass North; Daron Acemoglu; Francis Fukuyama; Dani Rodrik. – Washington, 2008.

[79] Douglass C. North, John Joseph Wallis, Barry R. Weingast. *Violence and Social Orders. A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. – 308 pp.

[80] North, D. C., Wallis, J. J. and Weingast, B. R. (2013) Violence and Social Orders: A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History, Cambridge: Cambridge University Press.

unor asemenea tipuri de rețele hibrid, care-și propun să controleze în egală măsură și businessul privat, dar și afacerile politice (businessul public) reprezintă un fenomen deosebit de răspândit, datorită deficitului de resurse, dar și datorită intersecțiilor în care se discută și se adoptă noile reguli asupra fostelor proprietăți de stat, a rentelor provenite din folosirea bugetelor publice etc. Este evident că bunăstarea acestor rețele clientelare depinde în mod esențial de existența unui dublu echilibru de interese – pe plan intern, dar și înafara coaliției dominante.

Republica Moldova poate servi ca material valoros în probarea teoriei lui North cu privire la societățile descrise drept „ordine cu acces limitat" (stat natural), stat în care creșterea economică este obstrucționată de grupuri economice influente politic, care limitează și controlează anumite sectoare ale economiei, regimul politic nedemocratic filtrează selectiv, în folosul intereselor coaliției dominante regulile, care nu trebuie să altereze „status quo", relațiile sociale sunt dominate de personificări, cum ar fi: **„PL controlează transporturile, își exercită pârghiile de putere, în domeniul său de dominație exclusivă, prin miniștrii delegați politic**"; „**PDM controlează economia și justiția, își exercită pârghiile de putere, în domeniul său de dominație exclusivă, prin miniștrii delegați politic",** privând de putere alți jucători politici, ori eliminându-i din sfera exercițiului executiv, ca urmare a lipsei de loialitate față de „ordinea" dominantă. În aceste condiții, până și justiția prin multitudinea sa de instituții, mecanisme de menținere și dezvoltare a autonomiei judecătorești, reprezintă de fapt un teren în care actorii politici investesc masiv pentru a concesiona atribuții de putere, justiție selectivă, decizii judecătorești neprofesioniste, dar loiale cercurilor de putere dominante și în care justiția se tranzacționează, după modelul barterului instituționalizat: promovare contra justiție complacentă. Analiza actorilor interni în acest context dinamic este deosebit de importantă pentru înțelegerea modelului de „coaliție dominantă", care nu reprezintă altceva decât un vehicul politic de a asigura membrilor săi accesul (legitim/legal) la anumite privilegii, la rente distribuite între membrii săi corporativi ori fidelizați, creând un fel de ordine „acceptată".

În societățile „ordinii cu acces limitat" sistemul politic are drept scop adunarea rentei. Membrii unui grup au încredere reciprocă între ei în interior, dar sunt circumspecți față de indivizii din alte grupuri. Pentru a evita conflictele, liderii acestor grupuri (elitele) prin diferite acorduri împart între ei pământul, forța de muncă și capitalul, obținând, în așa mod, avantaje reciproce. Aceste avantaje reciproce (privilegii) elitele le fixează juridic (*enforce*). Privilegiile reprezintă accesul elitelor la resursele de care dispun. Anume privilegiile – care presupun că un proprietar, datorită dreptului său de proprietate asupra unui teren sau/și capital, prin cedarea contra plată a dreptului de folosință a acestora, obține venit și profit regulat – creează renta. Acordurile dintre elite sau coaliția stabilită de liderii grupurilor este coaliția dominantă. Această coaliție, în calitate de persoană terță, personifică mecanismul de impunere pentru grupurile din coaliție să respecte acordurile fixate între ele. Există două tipuri de acorduri – pe orizontală și pe verticală. Acordurile dintre elite, din care rezultă coaliția dominantă, sunt orizontale. Elitele se pot înțelege între ele pentru a împărți sferele de influență, dar și pentru a se ajuta reciproc în disciplinarea membrilor grupului sau de a limita posibilitățile structurilor concurente.

Figura nr. 1. *Coaliția dominantă și cele două tipuri de acorduri (în vesiunea lui North, Wallis și Weingast)*

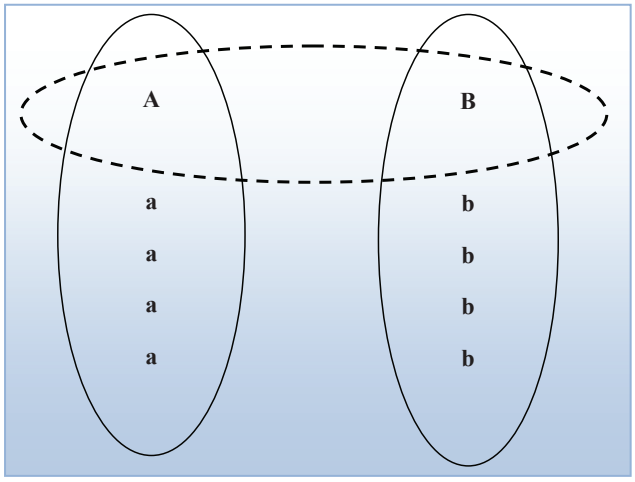

Pe lângă înțelegerile orizontale între elite, sunt încheiate și acorduri pe verticală în interiorul grupului – între lideri și membri. Înțelegerile verticale în interiorul grupului sunt încheiate reieșind din principiul patron-client. Liderii primesc rentă de la controlul lor asupra organizațiilor clientelare. Spre exemplu, modul în care sunt organizate licitație publice în Republica Moldova pot servi modele de astfel de relații clientelare. Rentele,ca resurse extrase din partea unor instituții controlate clientelar, permit elitelor dominante să comunice între ele și să se asocieze prin diverse angajamente reciproce. Partajarea ministeriilor pe domenii, în anul 2010, de către componentele coaliției dominant (AIE1) reprezintă angajamente reciproce între ele, cu extragerea rentei din domeniile pe care le controlau. În caz de conflict între elite, rentele imediat se reduc. Coaliția dominantă este considerată organizația organizațiilor, care în diferite etape istorice a fost monarhul sau, mai nou, statul. Relațiile în cadrul coaliției dominante au caracter personal. Coaliția dominantă poate să aibă atât structură piramidală, cât și liniară. Organizațiile verticale pot fi organizate ca partide politice, grupuri etnice și religioase, armată, poliție, relații de rudenie grupări criminale etc. În cadrul grupurilor relațiile sunt personalizate, iar renta pe care o primești depinde de locul ierarhic din cadrul grupului. Indivizii și organizațiile care fac parte din coaliția dominantă, în general posedă un amestec complicat de rente, iar interesele lor de maximalizare a acestor rente prin intermediul coaliției dominante de multe ori poate duce la rezultate imprevizibile.

Aplicând modelul de interpretare a intereselor politice *„rent seeking”* la sistemul politic de reprezentare din Republica MoldovaM, având principalul criteriu de clasificare coaliția dominantă (elita conducătoare), deducem trei etape în evoluția sistemului politic moldovenesc.

1. 1990-2000 – etapa sistemului frontisto-agrariană-nomenclaturistă. S-a caracterizat printr-un nivel înalt de confruntare între principalele forțe politice apărute în societate, avându-i în prim-planul disputei pe primii doi președinți ai Republicii Moldova – Mircea Snegur și Petru Lucinschi.

2. 2001-2009 – etapa sistemului politic cu partid hegemon – PCRM. Deși în urma modificărilor constituționale din 5 iulie 2000 Republica Moldova a devenit republică parlamentară, sistemul politic moldovenesc a funcționat după logica unei republicii prezidențiale, liderul PCRM transferându-și autoritatea sa din interiorul asupra instituțiilor statului.

3. 2009-2005 – etapa guvernării alianțelor AIE. A fost cea mai confrontațională perioadă a sistemului politic moldovenesc, ea reliefându-se prin numeroase guverne, confruntări acerbe între putere și opoziție, conflicte fratricide în sânul alianțelor de guvernare. A fost etapă celor „doi vlazi” – Vlad Filat și Vlad Plahotniuc, care *de jure* au fost aliați, însă *de facto* rivali.

Figura nr. 2. *Coaliția dominantă 1994-2015*

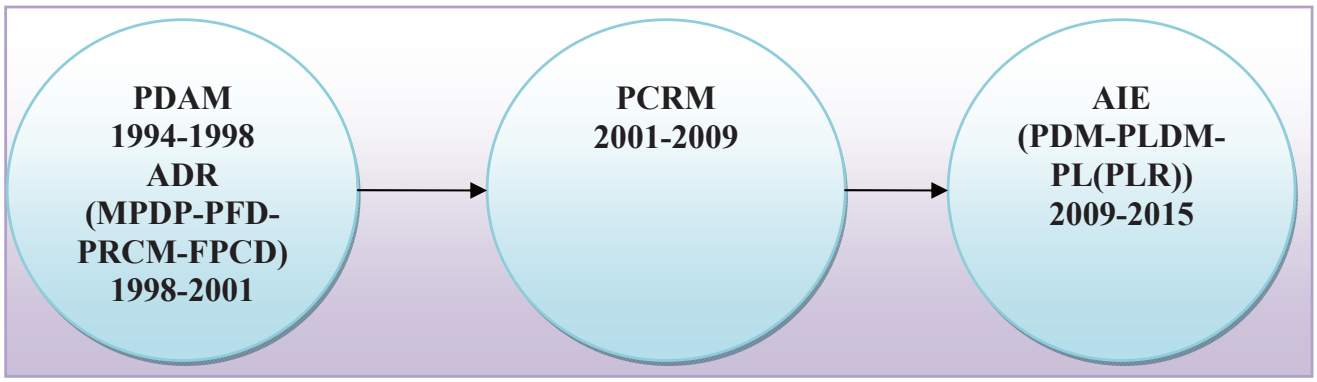

Evoluția politică 2009-2015

Anul politic 2009 a fost un an complicat pentru Republica Moldova. După dramaticele evenimente din aprilie (așa numita *revoluție twitter*) și alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie, PCRM, l-a limită, a pierdut puterea politică. La 25 septembrie 2009 la conducerea Republicii Moldova vine o alianță eterogenă compusă din patru partide (PDM, AMN, PLDM și PL) cu denumirea simbolică și sugestivă Alianța pentru Integrare Europeană. Guvernarea AIE s-a ciocnit inițial de poziția rigidă și total necooperantă a PCRM, care în acțiunile sale politice se ghida reieșind din revanșismul neacceptării pierderii puterii politice. Componentele AIE au adoptat o agendă reformatoare democratică: restabilirea statului de drept; depășirea crizei social-economice și asigurarea creșterii economice; descentralizarea puterii și asigurarea autonomiei locale; reintegrarea teritorială a Republicii Moldova; integrarea europeană a Republicii Moldova și promovarea unei politici externe echilibrate, consecvente și responsabile. O promisiune aparte a fost investigarea completă și obiectivă a evenimentelor din aprilie 2009 și tragerea la răspundere pe cei vinovați de cele întâmplate atunci.[81]

Anul politic 2010 a fost marcat de problema incapacității alegerii șefului statului de către parlamentul Republicii Moldova. Aceasta incapacitate a dus la alegeri parlamentare anticipate, care s-au desfășurat la 28 noiembrie 2010. Asta cu toate că pentru depășirea problemei incapacității alegerii șefului statului la 5 septembrie a fost organizat un referendum constituțional la care au venit la urne doar 29% din cetățenii cu drept de vot, număr insuficient pentru a-l valida. Eșuarea referendumului din 5 septembrie a avut două cauze majore: 1) boicotarea plebiscitului de către PCRM și 2) liderii din AIE au perceput și abordat referendumul ca o precampanie electorală de alegerea președintelui. În anul 2010 au început să iasă la suprafața animozitățile și disensiunile dintre componentele AIE, guvernarea fiind marcată de numeroase certuri interne. Tot atunci, sunt înregistrate primele eșecuri în realizarea promisiunilor făcute în anul 2009. Ele au fost legate de reformarea sistemului judecătoresc. În anii 2009-2010, în politică moldovenească au intrat doi exponenți ai businessului – Veacelav Platon și Vladimir Plahotniuc. Veaceslav Platon a fost ales deputat în parlament, pe lista AMN, în urma alegerilor legislative din 5 aprilie și 29 iulie 2009. Ulterior, Platon va fi numit de o bună parte a presei de la Chișinău și Kiev „raiderul nr.1 în tot spațiul CSI pentru atacurile".

Pe lângă Platon, și-a „oficializat" intrarea în politică un alt exponent al businessului – Vladimir Plahotniuc, de care „toți auzise, dar nimeni nu-l văzu-se", așa cum nota pe blogul său personal jurnalistul de investigație pe teme economic, Ion Preșca.[82] În scurt timp, Plahotniuc își face apariția publică în două interviuri succesive: la postul de televiziune *Prime TV*,[83] despre care se zvonea că îl deține, și în ziarul *Timpul*.[84] „Fenomenul" Plahotniuc a fost mediatizat și mai mult de fostul consilier al lui Vladimir Voronin, Sergiu Mocanu, față de care acesta se poziționase deosebit de negativ. La 29 iulie 2010, acesta declanșa o campanie mediatică agresivă și impulsivă anti-Plahotniuc, cu sloganul „jos mafia", lansată la postul Jurnal TV. Mocanu l-a acuzat pe Plahotniuc că își propune să instaureze în RM un regim politic-mafiot și că nu există instituții importante ale statului care nu să nu-i asculte ordinele.[85] Vladimir Plahotniuc a reacționat în consecință, acuzându-l pe Sergiu Mocanu în judecată pentru calomnii, iar președintele PDM, Marian Lupu, a declarat că în spatele lui Mocanu ar sta liderul PLDM, Vladimir Filat. Acesta a negat informația, catalogând apariția publica a lui Mocanu drept o consecință a unui conflict economic între Plahotniuc și foștii să parteneri de afaceri – Victor și Viorel Țopa – legat de acțiunile de la Victoriabank. Pe fundalul acestei campanii mediati-

[81] Declarație privind constituirea coaliției de guvernare „Alianța pentru Integrarea Europeană". / http://viitorul.org/newsview.php?l=ro&idc=354&id=2229&t=/IDIS-RECOMANDA/DECLARATIE-PRIVIND-CONSTITUIREA-COALITIEI-DE-GUVERNARE-ALIANTA-PENTRU-INTEGRAREA-EUROPEANA

[82] Ion Preșca *Plahotniuc își pregătește ieșirea publică?!* / http://ionpreasca.blogspot.md/2010/05/plahotniuc-isi-pregateste-iesirea.html

[83] „Seara târziu" cu Dorin Scobioală. Invitat – Vladimir Plahotniuc. / https://www.privesc.eu/arhiva/995

[84] În exclusivitate pentru TIMPUL, Vlad Plahotniuc: *„Eu am susținut și am să susțin orice guvernare"*. / http://www.timpul.md/articol/in-exclusivitate-pentru-timpul-vlad-plahotniuc-eu-am-sustinut-si-am-sa-sustin-orice-guvernare-11378.html

[85] Sergiu Mocanu *Republica Plahotniuc Moldova*. / http://www.sergiumocanu.md/?p=1272

ce anti-Plahotniuc promovate de Mocanu, în presă se specula în continuare că procurorul general Zubco ar fi „omul lui Plahotniuc".

Alegerile parlamentare anticipate din 28 noiembrie 2010 au retușat tabloul politic desenat la 29 iulie 2009. După lungile și obositoarele negocieri între partidele politice care au acces în parlament, în cele din urmă, la 30 decembrie, a fost reconstituită AIE, dar fără AMN care nu a depășit baremul electoral. Pe parcursul întregii luni de negocieri, PDM a discutat la două capete: cu PCRM, pe de o parte, și cu PLDM și PL, pe de altă parte. Presa vremii scria că, de fapt, coloratura viitoarei alianțe este decisă de Vladimir Plahotnic, care, între-timp, a fost înscris pe lista electorală a PDM pe 20 noiembrie, în ultima zi în care se mai puteau face modificări în listă la CEC. În cadrul AIE 2, Vlad Filat și-a păstrat funcția de șef al cabinetului de miniștri, Marian Lupu a preluat funcțiile deținute de Mihai Ghimpu, iar Vladimir Plahotniuc a ajuns prim-vicepreședinte al parlamentului. Disputa celor doi parteneri/rivali – Filat și Plahotniuc – a căpătat caracter deschis în anul 2011, ei numindu-se în public unul pe altul „Păpușar" și „Contrabandist".[86] Conflictul dintre cei doi a fost iscat din cauza subiectului bancar, care în scurt timp a devenit unul de rezonanță în spațiul public. Totul a pornit de la informația că compania de stat Moldtelecom, dar și alte întreprinderi de stat, și-au transferat conturile de la Banca de Economii la Victoriabank, despre care se zvonea că ar fi controlată de Vladimir Plahotniuc. Deși Republica Moldova avea un dialog bun cu partenerii europeni, deja a devenit evident pentru toată lumea că reformele în domeniile justiției și economiei trenează pe loc și „rămân doar pe hârtie". Tot mai multe voci au început să acuze faptul că instituțiile de drept sunt subordonate politicului, iar executivul nu funcționează ca un mecanism organic, ci după logica feudelor de partid. La 16 noiembrie 2011, în cadrul emisiunii Fabrika de la Publika TV, liderul liberal Mihai Ghimpu a făcut public documentul ce conținea anexele Acordului de constituire a Alianței pentru Integrare Europeană. În conformitatea cu documentul prezentat de Ghumpu instituțiile statului au fost partajate în felul următor:[87]

ANEXA I

Partajarea funcțiilor în Parlament și în instituțiile subordonate:

1.	**Președintele Parlamentului**	**PL**
2.	Primvice Președintele Parlamentului	PDM
3.	Vice Președintele Parlamentului	PLDM
4.	Vice Președintele Parlamentului	Opoziția

10 comisii permanente:

PLDM = 3
PDM = 2
PL = 1

[86] Filat: „Păpușarul " este Vlad Plahotniuc. / http://unimedia.info/stiri/video-filat-papusarul--este-vlad-plahotniuc-35636.html

[87] Plahotniuc: Filat – Regele contrabandei, m-a rugat să-l ajut să fie el politicianul Nr.1, iar pe mine mă va ajuta să fiu businessmanul Nr.1. / http://www.publika.md/video-plahotniuc--filat---regele-contrabandei--m-a-rugat-sa-l-ajut-sa-fie-el-politicianul-nr-1--iar-pe-mine-ma-va-ajuta-sa-fiu-businessmanul-nr-1_373671.html

1.	**Comisia administrație publică dezvoltare regională**	**Opoziția**
2.	Comisia agricultură și industrie alimentară	Opoziția
3.	Comisia cultură, educație, cercetare, tineret și sport și mass-media	PLDM
4.	Comisia drepturile omului și relații interetnice	Opoziția
5.	Comisia economie, buget și finanțe	PLDM
6.	Comisia juridică, numiri și imunități	PL
7.	Comisia politică externă și integrare europeană	PDM
8.	Comisia protecție socială, sănătate și familie	PLDM
9.	Comisia securitate națională, apărare și ordine publică	PDM
10.	Comisia mediu și schimbări climatice	Opoziția

ANEXA Nr.2

Partajarea funcțiilor în Guvern și în instituțiile subordonate:

1.	**Prim-ministru**	**PLDM**
2.	Viceprim-ministru, Ministrul Economiei	PD
3.	Viceprim-ministru, Ministrul Afacerilor Externe și al Integrării Europene	PLDM
4.	Viceprim-ministru pentru probleme sociale	PL
5.	Viceprim-ministru pentru Reintegrare*	
6.	Ministerul Finanțelor	PLDM
7.	Ministerul Justiției	PLDM
8.	Ministerul Afacerilor Interne	PLDM
9.	Ministerul Apărării	PL
10.	Ministerul Construcțiilor, dezvoltării Regionale**	PD
11.	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare	PLDM
12.	Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	PD
13.	Ministerul Mediului	PL
14.	Ministerul Educației	PLDM
15.	Ministerul Culturii	PD
16.	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	PD
17.	Ministerul Sănătății	PLDM
18.	Ministerul Tehnologiei Informaționale și Comunicațiilor	PD
19.	Ministerul Tineretului și Sportului	PL

* Se numește la propunerea Prim-ministrului în baza consensului între membrii AIE

** Componențele ce țin de APL (cu excepția reprezentanților guvernului în teritoriu) din Cadrul Cancelariei de Stat se transmit MCDR

Autorități Administrative Centrale

1.	**Biroul național de statistică**	**PLDM**
2.	Agenția relații funciare și cadastru	PD
3.	Biroul relații interetnice	PD
4.	Serviciu grăniceri	PLDM
5.	Agenția „Moldsilva”	PL
6.	Agenția rezerve materiale	PLDM
7.	Agenția turismului	PL
8.	Centrul pentru combaterea crimelor economice și corupției	PD

* Reorganizat prin transferul unor competențe către alte instituții în termen de 3 luni din momentul investirii Guvernului

** Cancelariei de Stat se reorganizează. În cadrul acesteia va creat Corpul de Control al Primului Ministru

Instituții subordonate:

1.	**Curtea de conturi**	**PLDM**
2.	Procuratura Generală	PDM
3.	Serviciul de Informații și Securitate	PL
4.	Centrul național pentru protecția datelor cu caracter personal	PLDM
5.	Banca națională a RM	PL
6.	Comisia națională a pieții financiare	PDM
8.	Agenția națională pentru reglementare în energetică	PL

Anul politic 2012 a continuat în acordurile semnate între partnerii coaliției dominante din anul precedent. La 16 martie, 2012, Alianța de guvernare a reușit, în sfârșit, să aleagă șeful statului. Președinte al Republicii Moldova a devenit fostul judecător, Nicolae Timofti. Relațiile în cadrul AIE 2 au rămas în continuare dificile, iar partenerii externi au încercat să aplice presiuni asupra autorităților RM în scopul accelerării reformelor din sistemul judecătoresc, să se vadă și anumite rezultate concrete, nu doar promiisuni și retorică. În ajunul vizitei cancelarului german Angela Merkel la Chișinău, la 22 august, reprezentantul special al UE în Republica Moldova, Dirk Schuebel într-un interviu a declarat că „*Politicienilor de aici le lipsește o viziune despre viitorul acestei țări sau, altfel spus, ei nu atrag suficientă atenție viitorului acestei țări. Ei mai mult se concentrează pe problemele personale, pe problemele partidului pe care îl reprezintă*”.[88]

Criza politică provocată de incidentul produs la o vânătoare cu participarea mai multor oficiali și politici din „Pădurea domnească” a provocat escaladarea unui nou conflict politic dintre liderii celor 2 partide majore ale coaliției pro-europene (PDM și PLDM). Războiul dintre aceste partide a atinse cote maxime la 5 martie 2013, atunci când democrații au votat o moțiune de cenzură înaintată de PCRM împotriva Guvernului Filat-2, ajungându-se la destrămarea

[88] **Dirk Schuebel** *Dacă politicienii nu dau un exemplu, la ce te aștepți.* / https://point.md/ru/novosti/interviu/daca-politicienii-nu-dau-un-exemplu-la-ce-te-ashteptzi

coaliției de guvernare. Ulterior, invocându-se riscul de a se renunța la parcursul de integrare europeană, PLDM și PDM au revenit pe poziții mai conciliante, înțelegându-se asupra formării unui nou guvern condus de Vladimir Filat. Împăcarea nu a durat mult timp pentru că printr-o decizie a sa (22 aprilie, 2013), Curtea Constituțională a RM indica că un oficial acuzat de corupție nu mai poate candida pentru funcția de șef al guernului. Decizia a provocat o nouă serie de ostilități politice (și nu doar) între liderii PDM și PLDM, în rezultatul cărora a fost demis Președintele Parlamentului RM Marian Lupu. În cele din urmă, PDM și PLDM au format totuși un nou guvern, dar cu un nou candidat PLDM la funcția de Prim Ministru, Iurie Leancă, și cu sprijinul unei părți de deputați neafiliați, desprinși din Partidul Liberal. Numirea fostului Ministru de Externe, Iurie Leancă, dar și alegerea Vice-Președintelui PD, Igor Corman, pentru funcția de Speaker al Parlamentului RM, a fost calificată de către anumiți analiști drept inițierea unui model de guvernare a puterii politice „prin interpuși", adevărații lideri ai partidelor de guvernare rămânând înfara funcțiilor centrale din stat.

După depășirea crizei legate de formarea guvernului, atenția publică s-a îndreptat din nou spre subiectele fierbinți legate de BEM și de concesioare în condiții suspecte al Aeroportului Internațional Chișinău, afaceri care s-au făcut în spatele ușilor închise și în condițiile în care atenția publică era cu siguranță țintuită de intrigile puerile ale conflictelor de pe scena politică. Menționăm în treacăt că Aeroportul Internațional Chișinău a fost concesionat pe o perioadă de 49 de ani, în condiții total netransparente, unor oameni de afaceri ruși de la compania Avia Invest, iar la BEM statul a pierdut pachetul majoritar. Asupra acestor subiecte vom reveni în cel mai scurt timp în seria de analize **Puterea Hibridă și Actorii săi (n.r).** Ambele decizii s-au luat în perioada intrării în exerciuțiul funcției a PM I.Leancă, scindând puternic societatea și provocând controverse privind utilitatea, oportunitatea și fezabilitatea aceste două decizii majore pentru interesul general. Ulterior s-a aflat că „arhitectul" executat al ambelor decizii agreate de Guvernul AIE3 a fost omul de afaceri Ilan Shor[89]. Puțină lume a crezut că el ar fi reușit acest lucru fără acordul sau participarea celor doi principali decidenți politici din cadrul AIE din acea perioadă – Vlad Filat și Vlad Plahotniuc. Consemnăm că agenda politică din prima jumătate de an 2014 a fost dominată de maril decizii de politica externă, semnarea Acordului de liberalizare a vizelor (27 aprilie, 2014) și semnarea Acordului de asociere UE-RM (27 iunie, 2014). Contextul tensionat pe plan regional după turbulența evenimentelor de la Kiev (maidan) și ostilitatea în creștere a Federației Ruse față de politicile și acțiunile UE în vecinătatea sa estică (parteneriatul estic) impunea o tendință accentuată de a privi aceste decizii într-un context special geopolitic. În acest fel, acordarea de către UE a regimului liberalizat de vize cetățenilor moldoveni și semnarea de către Republica Moldova a Acordului de Asociere au făcut, în mod firesc, prim-planul vieții politice în anul 2014, și într-o măsură mai mică atenția a fost captată de tranzacțiile suspecte derulate în spatele cortinei. A doua parte a anului politic 2014 s-a desfășurat sub lozincile alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014. În contextul anexării Crimeii printr-o demonstrație de forțe rusești în peninsulă și proiectul tot mai clar de preluare militară a puterii într-o serie de regiuni și teritorii desprinse de la statul ucrainean, alegerile din Republica Moldova căpătau din nou puternice motivații și mize geopolitice, mulți catalogându-l drept un referendum geopolitic al Republicii Moldova. Pe fondul dezamăgirii interne accentuate față de partidele proeuropene hrăpărețe și corupte, Moscova reușea să lanseze în plină campanie electorală, în Republica Moldova, două proiecte politice finanțate generos – fostul comunist care a preluat Partidul Socialiștilor, Igor Dodon și Renato Usatîi, un populist pro-Kremlin, conectat la puternice clanuri și rețele ale lumii interlope din Federația Rusă, ale căror surse de venituri rămâneau o enigmă.

Anul 2015 a fost, în contrapondere cu anul 2014, cel mai instabil an politic din ultimii 25 de ani de la proclama-

[89] Wikiliks oferă o informație sumară despre acest personaj, dar fără a dezvolta conexiunile sale politice deosebit de dense, atât cele moștenite de la tatăl său apropiat de fostul președinte P.Lucinschi, cât și la cele 2 grupuri politice influente, care sau la bazele PD și PLDM. / https://en.wikipedia.org/wiki/Ilan_Shor.

rea independenței RM de fostul regim sovietic. Poate, doar anul 1999 concurează cu el la capitolul instabilitate politică. La început și la final de an calendaristic, RM nu a avut guvern investit, existând lungi interimate de putere, care permiteau celor câteva partide cu miniștri provizorii să aprofundeze controlul asupra resurselor publice, întețind în acest fel fragmentarea instituțională, ineficiența organelor de control și supraveghere și polarizând tot mai mult electoratul democratic din Republica Moldova. În această perioadă tumultoasă al anului 2015 s-au perindat trei guverne interimare și două guverne investite pentru perioade extrem de scurte – guvernul minoritar condus de Kyril Gaburici, în răstimpul căruia AIE devine Alianța Politică pentru Moldova Europeană (APME) și revenirea la AIE-3, cu alegerea lui Valeriu Streleț în calitate de prim-ministru al guvernului Republicii Moldova. Demiterea lui Streleț, la 29 octombrie, a fost „cântecul de lebădă" al construcției politice AIE și, totodată, încheierea experimentului „de coabitare a vlazilor în numele integrării europene". De la instaurarea, la 20 ianuarie 2016, guvernului condus de Pavel Filip, putem afirma că s-a trecut la o nouă etapă a evoluției sistemului politic moldovenesc, dominată, deocamdată, de PDM.

Reformarea justiției

Reforma justiției a fost primul mare rateu strategic al AIE. În dialogul cu Uniunea Europeană un angajament asumat de către Republica Moldova a fost reformarea justiției. Cauza centrală a dezastrului acestei reforme a fost ambiția partidelor din AIE de a insista pe repartizarea „pârghiilor de putere" asupra unor sectoare strategice de reformă în noile guverne instalate de acestea în care au prevalat interesele ascunse, orgoliile, și nu viziunea strategică sau integritatea purtătorilor de autoriate. La momentul creării alianței de guvernare, componentele AIE au repartizat între ele cele mai importante funcții în stat, ceea ce mai târziu va fi numit principiul algoritmului. Foarte curând modul de partajare a funcțiilor în stat între componentele a AIE a provocat mai multe semne de întrebare, planând suspiciunea că au fost partajate politic și unele funcții care apriori nu trebuie incluse în categoria politice, ele fiind independente de politic. În mod special, a trezit o atenție sporită persoana noului procuror general – Valeriu Zubco. Potrivit unor informații din culise, confirmate prin aplciarea principiului de „algoritm de repartizare a funcțiilor publice", această funcție i-ar fi revenit teoretic în 2009 Alianței Moldova Noastră (AMN), care a cedat-o/vândut-o respectiv unui partener de coaliție PDM. În presa de atunci, persoana procurorului Zubco era legată de numele enigmaticului, pe atunci, inlfuentul om de afaceri, Vlad Plahotniuc, apropiat și partener de afaceri al fiului ex-Președintelui Voronin. Primul eșec în reformarea justiției a fost investigarea „dosarului 7 aprilie". Nici un fost mare demnitar al guvernării precedente nu a fost tras la răspundere, iar raportul „comisiei Nagacevschi"[90] a provocat mai multe controverse în societate, decât a limpezit derularea evenimentelor din aprilie 2009. Nu s-a reușit nici excluderea din sistemul judecătoresc a magistraților care au participat la „condamnarea sumară" a tinerilor torturați în comisariate. Unul din primii pași ai reformării justiției după 2009 a fost procesul de lichidare a instanțelor economice de judecată, unde se practica un grad mare de dare de mită, cu multe dosare pierdute de către Republica Moldova la CEDO, a decurs cu opunerea unei rezistențe dârze din partea sistemului judecătoresc și a unor politicieni din cadrul AIE. Proiectul privind lichidarea instanțelor economice (și a celor militare) a provocat mai multe disensiuni în coaliția de guvernare. Promotorul reformei lichidării instanțelor economice de judecată a fost ministrul Justiției, liberal-democratul Alexandru Tănase. Oponentul proiectului de lege privind lichidarea instanțelor economice în cadrul AIE au fost AMN și PDM. În mod special s-a opus deputatul AMN, Veaceslav Platon. În anul 2010, un proiect de lege ce prevedea lichidarea instanțelor economice și militare de judecată a fost respins de parlament, împotrivă votând trei deputați ai majorității de guvernare: Veaceslav Platon, Valentin Cheptine (de la AMN) și Alexandru Stoianoglo (PDM).

[90] Raportul comisiei de anchetă pentru elucidarea cauzelor și consecințelor evenimentelor de după 5 aprilie 2009. – Chișinău, 2010. / https://7aprilie2009.files.wordpress.com/2010/05/raport_nagacevschi_7aprilie2009.pdf

Figura nr. 3. *Reformele instituționale din justiția moldovenească în perioada 2009-2016*

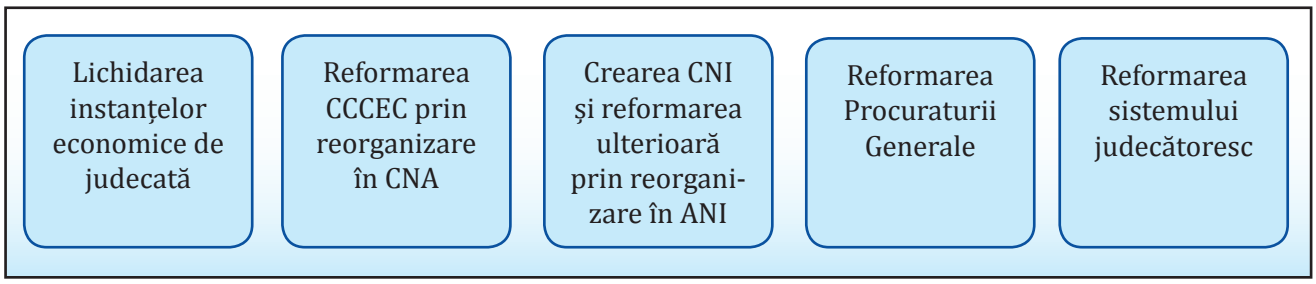

În luna martie 2011, executivul a înaintat proiectul privind lichidarea instanțelor economice pentru a treia oară. PDM opunea o anumită împotrivire la insistența liberal-democraților de a vota acest proiect.[91] Totuși, proiectul privind excluderea din cadrul sistemului judecătoresc a judecătoriilor specializate a fost votat parlament la 22 iulie 2011. Instanțele economice și militare urmau a fi lichidate pe parcursul a jumătate de an. Președintele Curții de Apel Economice, Aureliu Colenco (apropiat al lui Veaceslav Platon), în cadrul unei emisiuni televizate, a declarat că „În Republica Moldova anumite puteri încearcă să uzurpeze puterea judecătorească".[92] În timpul disputelor privind lichidarea instanțelor economice, la 19 mai 2011, președintele parlamentului și șeful interimar al statului, Marian Lupu a semnat un decret privind constituirea Consiliului național pentru reforma organelor de ocrotire a normelor de drept.[93] Marian Lupu a estimat că consiliu va fi un organ consultativ, menit să consolideze eforturile în implementarea reformei justiției. Prim-ministru guvernului Republicii Moldova, Vlad Filat, a criticat acest decret, arătându-se surprins de modul în care a fost constituit noul consiliu: „Mi se pare straniu că și personalități din sectorul asociativ au fost incluși în acest consiliu fără ca dânșii să știe. Se creează senzația că s-a dorit să se facă uz de numele acestor oameni. Sper că, cel puțin, domnul Plahotniuc a știut că va coordona activitatea ce vizează reforma justiției, pentru că domnul Efrim a aflat din presă".[94]

Cu toate cu hotărârea privind lichidarea instanțelor economice a fost adoptată în legislativ la 22 iulie 2011, președintele parlamentului, Marian Lupu, nu s-a grăbit să-și pună semnătura pe lege, el fiind chiar acuzat de către Oleg Efrim, ministrul Justiției, că întârzie nejustificat acest proces. În Monitorul Oficial, legea a apărut pe 28 august, urmând să intre în vigoare din 12 septembrie (la aproape 2 luni după ce fusese votată). Astfel, judecătoriile economice urmau să dispară oficial de pe 12 martie 2012. În septembrie 2011, deputații comuniști Artur Reșetnicov, Serghei Sîrbu și Igor Vremea au atacat la Curtea Constituțională decizia parlamentului din iulie 2011 privind lichidarea instituțiilor economice de judecată. La 9 februarie 2012, Curtea Constituțională a dat satisfacție sesizării venite din partea deputaților comuniști, declarând decizia parlamentului din iulie 2011 neconstituțională. Este sugestivă reacția patetică a președintelui Curții de Apel Economice, Aurel Colenco și a vicepreședintele Judecătoriei Economice de Circumscripție, Victor Orîndaș, care s-au îmbrățișat, imediat după pronunțarea deciziei de către judecătorul Curții Constituționale.[95]

Hotărârea Curții Constituționale a provocat un adevărat haos în justiție din Republica Moldova. Din 22 iulie și până pe 31 decembrie 2011, instanțele de fond au examinat nu mai puțin de 3700 de dosare economice, neexistând date statistice referitoare la numărul de

[91] Lichidarea instanțelor economice judecătorești – un nou măr al discordiei dintre Lupu și Filat. / https://point.md/ru/novosti/politika/lichidarea-instanelor-economice-judecatoreti---un-nou-mar-al-discordiei-dintre-lupu-i-filat

[92] Președintele Curții de Apel Economice: Există tentative de uzurpare a puterii judecătorești. / http://unimedia.info/stiri/presedintele-curtii-de-apel-economice-exista-tentative-de-uzurpare-a-puterii-judecatoresti-43508.html

[93] Președintele Republicii Moldova. **DECRET** Nr. 134 din 19.05.2011 privind constituirea Consiliului național pentru reforma organelor de ocrotire a normelor de drept. / http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=338623

[94] Filat despre decretul lui Lupu: M-a mirat nervozitatea și patima cu care a fost prezentat acest consiliu. / http://www.ipn.md/ro/stiri-locale/38679

[95] Reacția unor judecători ai CAE la decizia Curții Constituționale. / http://unimedia.info/stiri/video-reactia-unor-judecatori-ai-cae-la-decizia-curtii-constitutionale-44280.html

hotărâri pronunțate.[96] La 15 februarie 2012, guvernul Republicii Moldova vine cu inițiativa de lege privind modificarea și completarea Legii nr. 514-XIII din 6 iulie 1995 privind organizarea judecătorească. Proiectul de lege adoptată în parlament la 7 martie și a intrat în vigoare la 13 martie 2012. Problema instanțelor economice a fost rezolvată nu prin lichidarea, ci prin reorganizarea sistemului judecătoriilor economice. Real a fost lichidata doar Curtea de Apel Economică, iar Judecătoria Economică de Circumscripție a fost păstrata și redenumită în Judecătoria Comercială de Circumscripție, căreia i s-a redus din competențe.

Fostul ministru al justiției, vicepreședintele Consiliului Baroului Avocaților, Ion Păduraru, într-un interviu, a identificat cine blochează reformele în justiție: „Fac referință la Vlad Plahotniuc, care devine deja o persoană notorie în sensul acesta, care se spune că ar controla foarte multe procese din justiție, inclusiv la nivelul judecătoriei economice și Curții Supreme. Se mai vorbea de un oarecare Platon, fost deputat, care are relații extraordinare, probabil. Nu știu pe ce se bazează ele, dar controlează în mod cert unele procese din justiție. Să nu dăm într-o parte însăși „aristocrația" justiției. Mă refer, în primul rând, la un grup de judecători din instanțele economice, care, după aprecierea tuturor, inclusiv și a mea, reprezintă pericolul cel mai mare din funcționarea justiției. Mă refer la președintele Curții de Apel, Colenco, la fostul președinte al judecătoriei economice, Namașco, la Rotari, Plugari etc. Acestea sunt persoane pe care toți îi știu. De aceea mă revolt cel mai tare, pentru că Consiliul Superior al Magistraturii îi știe exact, știe că asta este un dezastru, că e „buba cea neagră" din justiție și nu aplică nici o măsură, nici măcar să-i atragă la răspundere disciplinară pentru încălcările care se admit ori de câte ori".[97]

Problema reformării justiției și combaterii corupției în sistemul judecătoresc a devenit un subiect de interes general. La 25 noiembrie 2011, legislativul a adoptat Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016.[98] Din lista de obiective enunțate în strategie, primul sună în felul următor: „consolidarea independenței, responsabilității, imparțialității, eficienței și transparenței sistemului judecătoresc". Președintele Nicolae Timofti, fost șef al Consiliului Superior al Magistraturii, a identificat soluția de combate corupția în sistemul judecătoresc prin majorarea salariilor judecătorilor.[99] Acest proiectul de lege trebuia să se încadreaza în Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobată prin legea din 25 noiembrie 2011. Documentul stabilea majorarea treptată a salariilor judecătorilor, din 2013 și până în 2015, în funcție de categoria instanței de judecată de care aparțin și de vechimea în muncă, și instituia un sistem unitar de remunerare a magistraților din instanțele primare, de la Curțile de Apel, Curtea Supremă de Justiție, Consiliul Superior al Magistraturii și Curtea Constituțională.

Pentru eficientizarea luptei instituțiilor statului cu corupția Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției a fost reorganizat în Centrul Național Anticorupție. Activitatea CCCEC a fost criticată de-a lungul timpului, instituția fiind suspectată de activitate cu iz politic în timpul guvernării PCRM sau combaterea corupției „de paradă" (profesor, medici etc.), marii corupți rămânând intangibili. Reformarea CCCEC a fost o condiție din partea Uniunii Europene pentru liberalizarea regimului de vize. Legea privind reformarea a fost aprobată de către parlament la 25 mai 2012,[100] CCCEC fiind transformat în CNA la 1 octombrie 2012. Structura reorganizată urma să se ocupe exclusiv de prevenirea și combaterea corupției, spălării banilor și finanțării terorismului, infracțiunile economice fiind transferate Ministerului de Interne și Serviciului Vamal.

La 19 decembrie 2011, parlamentul Republicii Moldova a adoptat legea cu privire la Comisia Națională de Integritate.[101] Scopul constituiri CNI a avut drept obiectiv crearea unui mecanism de control al declarațiilor cu privire la venituri și proprietate și al declarațiilor de interese personale ale persoanelor care dețin o funcție de demnitate publică, ale judecătorilor,

[96] Justiție în haos. / http://www.zdg.md/editia-print/investigatii/justitie-in-haos

[97] Ion Păduraru *Cine controlează justiția în Moldova?* / http://www.europalibera.org/a/24183107.html

[98] Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016. / http://www.justice.gov.md/public/files/file/reforma_sectorul_justitiei/srsj_pa_srsj/SRSJro.pdf

[99] Președinția a trimis Parlamentului proiectul de lege privind salarizarea judecătorilor. / http://unimedia.info/stiri/presedintia-a-trimis-parlamentului-proiectul-de-lege-privind-salarizarea-judecatorilor-55455.html

[100] **Lege** Nr. 120 din 25.05.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. / http://lex.justice.md/md/343359/

[101] **Lege** Nr. 180 din 19.12.2011 cu privire la Comisia Națională de Integritate. / http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=341741&lang=1

procurorilor, funcționarilor publici și ale unor persoane cu funcție de conducere.

De la bun început, activitatea CNI a fost una problematică. Patru din cei cinci membri ai Comisiei au fost numiți de către partidele politice parlamentare, al cincilea membru fiind înaintat de către societatea civilă. Începerea activității CNI a fost ineficace din cauza neînțelegerilor privind numirea președintelui Comisiei. Inițial a fost convenit CNI să fie condusă de reprezentantul societății civile – Cristina Cojocaru –, președintele PL, Mihai Ghimpu, s-a opus categoric, insistând că această instituție să-l aibă în frunte pe reprezentantul lor – Anatolie Donciu. În noiembrie 2012 (la nici un an de la creare), pe fundalul scandalului legat de declarația de avere a președintelui CNI, Anatolie Donciu, reprezentantul societății civile și-a dat demisia din Comisie, declarând că „eu nu mai cred că această comisie este legitimă în fața cetățenilor din momentul în care imaginea comisiei a fost discreditată atât de puternic".[102]

Ulterior, s-a confirmat ineficiența activității CNI. Instituția nu are suficiente mecanisme pentru a trage la răspundere persoanele care nu-și declară veniturile și proprietățile, incompatibilitățile sau conflictul de interese. O altă problemă în activitatea CNI este că normele legale admit inexactități și expuneri contradictorii sau echivoce. În iunie 2015, guvernul Gaburici a încercat să adopte pachetul de legi cu privire la reformarea CNI, însă miniștri din partea PDM nu au susținut inițiativă. În cele din urmă, după guvernul a dat „liber" pachetului privind reformarea CNI în februarie 2016, el a fost adoptat de către parlamentul Republicii Moldova la 17 iunie 2016. „Pachetul pentru integritate" (Legile nr.132, 133, 134 din 17.06.2016) a fost o recomandare de urgență a Uniunii Europene. Esența lui constă reorganizarea Comisiei Naționale de Integritate și transformarea ei Autoritatea Națională de Integritate și modificarea sistemului de declarare a averilor și intereselor de către persoanele care dețin funcții publice și de demnitate publică.

Un alt aspect nociv al justiției moldovenești – justiția selectivă – a fost scos la suprafață la începutul anului 2013. Un tragic incident în timpul unei vânători în rezervația științifică „Pădurea Domnească", la care au participat judecători, procurori, funcționari publici și oameni de afaceri la sfârșitul anului 2012, a provocat o criză politică de proporții. La vânătoarea din „Pădurea Domnească" a luat parte și procurorul general, Valeriu Zubco, despre care presa a scris că ar fi subordonat politic PDM. Pentru faptul că inițial incidentul tragic a fost tăinuit cu scopul de al mușamaliza, opinia publică a cerut demisia procurorului general, care până la urmă s-a autosuspendat la cererea președintelui PDM și spicherului, Marian Lupu. La campania de solicitare de demitere a procurorului general s-a raliat și liderul PLDM, prim-ministrul guvernului, Vladimir Filat. La 13 februarie, premierul Filat a organizat o conferință de presă, anunțând că PLDM denunță acordul de constituire a AIE 2 și cere renegocierea unui alt document. Filat l-a acuzat pe Vladimir Plahotniuc „de oligarhizarea și capturarea statului".[103] La 15 februarie, liberal-democrații și comuniștii au votat lichidarea funcției de prim-vicepreședinte al parlamentului ocupată de Plahotniuc. În aceeași zi, șeful Inspectoratului Fiscal de Stat (in confirmate cu algoritmul aparținea PLDM), Nicolae Vicol, a fost reținut, fiind bănuit de corupere pasivă și abuz de serviciu. CNA și Procuratura Generală au efectuat perchiziții la câteva ministere conduse de miniștri PLDM. Au fost pornite dosare penale pentru abuz de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu pe numele miniștrilor Andrei Usatâi, Veaceslav Negruța (ambii de la PLDM) și Boris Focșa (PDM). Presa și opinia publică din Republica Moldova a început să scrie despre fenomenul justiției selective în funcționarea instituțiilor de drept.

Tot în 2013, Curtea Constituțională a dat startul la câteva deciziei dea dreptul confuze, care au provocat stupefacție și nedumerire în societate. La 22 aprilie, Curtea Constituțională a luat o hotărâre în care se spunea că un premier demis pentru suspiciuni de corupție nu poate fi candidatul pentru un nou mandat,[104] practic, în așa mod, ostracizându-l politic pe Filat. Mulți experți și analiști politici au acuzat Curtea Constituțională că a devenit actor politic. Deputatul comunist, Mark Tkaciuk, a ironizat decizia Curții Constituționale prin

[102] Unicul reprezentant al societății civile a părăsit CNI. / http://unimedia.info/stiri/unicul-reprezentant-al-societatii-civile-a-parasit-cni-53896.html

[103] Briefing susținut de Vlad Filat, prim-ministrul Republicii Moldova. / https://www.privesc.eu/arhiva/14867

[104] Menținerea în funcție a Prim-ministrului unui Guvern demis pentru motive de corupție este neconstituțională. / http://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&id=428&idc=7

remarca că „Vladimir Gheorghevici Plahotniuc este cel mai bun expert în decizii constituționale”.[105] La 4 martie 2016, Curtea Constituțională a luat o nouă decizie surprinzătoare, care a provocat numeroase controverse în societate. Un grup de deputați liberal-democrați au contestat procedura de modificare a Constituției din 5 iulie 2000, când s-a trecut de la republica semiprezidențială la cea parlamentară. Răspunzând sesizării liberal-democraților, Curtea Constituțională a considerat că în anul 2000 modificările constituționale privind alegerea șefului statului au avut loc cu încălcarea procedurii de modificare a Constituții.[106] Prin decizia Curții din 4 martie a fost restabilită procedură de alegere directă a șefului statului. În plenul parlamentului, spicherul legislativului din anul 2000, Dumitru Diacov, a întrebat retoric făcând referința la decizia Curții Constituționale din 4 martie 2016: „Vreau să întreb direcția juridică. Noi de fiecare dată când ia o decizie de acest fel aducem în concordanță cu legislația. De data asta cum? La noi Curtea s-a transformat într-un supra-parlament?”.[107] Subiectul reformării Procuraturii Generale, dar și persoana Procurorului General, au fost foarte mult discutate după anul 2009 în societatea moldovenească. Unul dintre punctele importante ale Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, adoptată la 25 noiembrie 2011, a fost reforma procuraturii. La 11 iulie 2013, printr-un ordin comun al ministrului Justiției și Procurorului General s-a format un grup de lucru alcătuit din procurori, angajați ai Ministerului Justiției și juriști din cadrul societății civile, care urmau să elaboreze un proiect de lege cu privire la activitatea sistemului organelor procuraturii.[108]

În noiembrie 2013, grupul de lucru a prezentat proiectul de lege privind reformarea procuraturii și un concept în conformitate cu care urma să fie reformată instituția.[109] În decembrie 2013, la inițiativa unui grup de deputați PDM în frunte cu președintele și vicepreședintele parlamentului, Igor Corman și Andrian Candu, a fost format un alt grup de lucru pentru definitivarea concepției de reformare a procuraturii. Documentul privind concepția de reformare a procuraturii a intrat în procedură legislativă din aprilie 2014. După ce examinarea în plenul parlamentului a fost amânată de mai multe ori, la 3 iulie 2014, parlamentul a adoptat Legea pentru aprobarea Concepției de reformă a Procuraturii.[110] Concepția votată trebuia să fie baza de pornire pentru elaborarea proiectului de lege privind reformarea procuraturii. Proiectul de lege privind reforma procuraturii a revenit pe ordinea de zi în primăvara anului 2015, după ce pe marginea ei s-a expus, în martie 2015, Comisia de la Veneția. Reforma procuraturii s-a dorit a fi una dintre măsurile anticorupție inițiate, în regim de urgență, de către premierul Chiril Gaburici, proiectul de lege fiind discutata în ședința executivului la 8 mai 2015. Într-un interviu, ministrul Justiției, Vladimir Grosu, a afirmat că „Ne propunem ca, până la sfârșitul sesiunii parlamentare, cel târziu în iulie 2015, legea să fie adoptată”.[111] Dezbaterea în primă lectură a proiectului de Lege nr. 202 din 18 mai 2015 cu privire la Procuratură în parlament a avut loc la sfârșitul lunii mai 2015. După ce aproape un an de zile legea cu privire la procuratură a fost tărăgănată, legea nr.202 din 18 mai 2015 s-a revenit în februarie 2016, atunci când a fost votată în parlament în doua lectură.[112] Problema tărăgănării era legată de mecanismul de numire a procurorului general. Legea prevede că procurorul general este numit în funcție de către președintele Republicii Moldova la propunerea Consiliului Superior al Procurorilor, pentru un mandat de 7 ani nu poate fi reînnoit. Legea privind reformarea procuraturii a fost definitivată doar după ce au fost modificate schimbările constituționale în parlament, la 25 noiembrie 2016, referitoare la modul de numire a procurorului general.[113]

[105] Tkaciuk: „Vladimir Gheorghevici Plahotniuc, cel mai bun expert în decizii constituționale”. / http://ziarulnational.md/tkaciuk-vladimir-gheorghevici-plahotniuc-cel-mai-bun-expert-in-decizii-constitutionale/

[106] Curtea Constituțională a restabilit dreptul cetățenilor de a-și alege Președintele. 04.03.2016. / http://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=7&id=759&t=/Prezentare-generala/Serviciul-de-presa/Noutati/Curtea-Constitutionala-a-restabilit-dreptul-cetatenilor-de-a-si-alege-Presedintele

[107] Reacțiile lui Candu și Diacov la decizia Curții din 4 martie. / http://agora.md/stiri/16941/candu-ne-a-surprins--diacov-curtea-constitutionala-a-devenit-supra-parlament

[108] MJ și PG au constituit un grup de lucru pentru reformarea Procuraturii. / http://www.justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=4&id=1479

[109] Concepția de reformare a Procuraturii. Consolidarea profesionalismului și a independenței. Noiembrie 2013. / http://www.justice.gov.md/public/files/concept.ref.procuratur.fin.06.11.2013.v.g._redactari_PG_11.11.2013_12.11.2013_final.pdf

[110] Legea Nr.122 din 03.07.2014 pentru aprobarea Concepției de reformă a Procuraturii. / http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354695

[111] Vladimir Grosu *Interesele în justiție și rezultatele reformei*. / http://www.zdg.md/editia-print/exclusiv/interesele-in-justitie-si-rezultatele-reformei

[112] Lege Nr. 3 din 25.02.2016 cu privire la Procuratură. / http://lex.justice.md/md/363882/

[113] Lege pentru modificarea și completarea Constituției Republicii Moldova. / http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3215/language/ro-RO/Default.aspx

Controversele domeniului bancar

Problema bancară a avut un rol cheie în agenda politică a guvernărilor după 2009 încoace, aflat în strânsă legătură cu instituțiilor statului și instanțele de judecată. Dosarul bancar poate fi divizat în 3 etape: „Laundromatul", atacurile de tip raider asupra băncilor și „cazul BEM".

Figura nr. 4. *Componentele dosarului bancar*

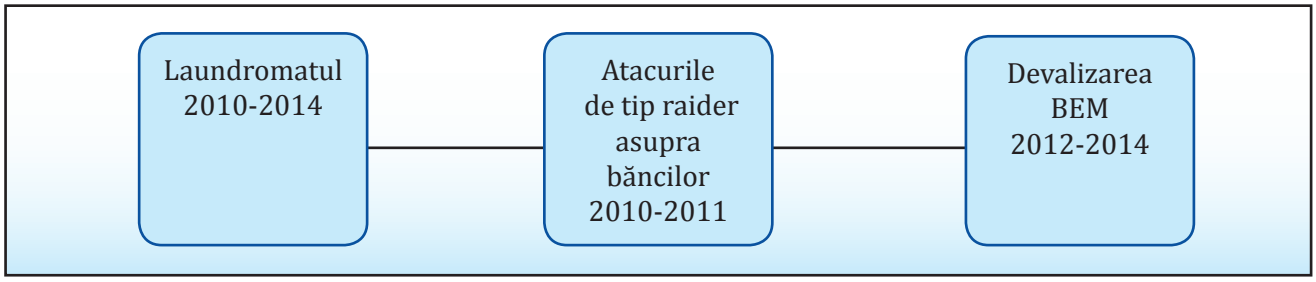

Sistemul bancar este un adevărat „călcâi al lui Ahile" pentru sistemul politic moldovenesc. Domeniul bancar moldovenesc este unul din sectoarele cele mai intens integrate în economie datorita funcțiilor sale de creditare, precum și de colectare și agregare a banilor. Banca de Economii a Moldovei, în calitate de bancă controlată de stat, a fost permanent o atracție bănească pentru persoanele decidente din politicul moldovenesc. Implicarea Republicii Moldova în schemele regionale de fraude bancare, după opinia unor experți, a început cu așa-numita „nota Reidman" din 14 iunie 2005.[114] În nota respectivă, consilierul economic al președintelui, Oleg Reidman, solicită lui Vladimir Voronin acceptarea relaxării reglementărilor de pe piața financiară pentru a putea atrage circulația prin Republica Moldova a banilor de origine dubioasă («кочующие деньги»). Prin notă, Reidman îi propune președintele Moldova ca Republica Moldova să fie conectată la schemele regionale a spălării de bani murdari, după modelul cazului Magnitsky.

Despre consilierul pe probleme economice a președintelui Voronin, Oleg Reidman, presa nu o singură dată a scris că ar fi în relații foarte bune cu Vladimir Plahotniuc.[115] S-a vorbit foarte mult și despre rivalitatea dintre Oleg Reidman și Mark Tkaciuk în cadrul PCRM. În iunie 2014, la momentul înlăturării grupului lui Tkaciuk de la conducerea PCRM, unul sonor și foarte critic la adresa prim-vicepreședintelui PDM, Reidman a fost cel mai dur critic al lui Tkaciuk.[116] Această scrisoare a stat la baza începutului a unor modificări legislative care să permită ulterior spălările de bani prin jurisdicția moldovenească:

- la începutul lui 2007 a fost eliminat impozitul pe venit pentru persoanelor juridice (inițiativele de liberalizare a economiei cuprindeau trei reforme: amnistia fiscală, legalizarea capitalului și introducerea cotei zero la impozitul pe profitul reinvestit);
- la sfârșitul lui 2008, la inițiativa lui Reidman a fost modificat art.251 al Codului penal prin care a fost eliminată răspunderea penală pentru tăinuirea bunurilor gajate.[117]

Modificările legislative, revoluționare cum au fost considerate pe atunci de către guvernare, au provocat anumite întrebări din partea experților economici. Mai mulți experți au estimat că după aceste modificări legislative încadrează foarte bine Republica Moldova

[114] Veaceslav Negruța *Cronologia situației la BEM în 4 capitole.*/ https://vnegruta.files.wordpress.com/2015/05/2-bem-cronologie-partea-i.pdf

[115] Reidman, omul lui Plahotniuc din coasta lui Voronin. / http://blogulluivalentyn.blogspot.md/search; Cum îl controlează Plahotniuc pe Voronin sau de ce Luncașu îi „vinde" case lui Reidman. / http://independent.md/il-controleaza-plahotniuc-pe-voronin-sau-de-ce-luncasu-ii-vinde-case-lui-reidma/#.WEVE3Ll-5Lg

[116] Пленум ЦК ПКРМ исключил из руководящих Органов Марка Ткачука, Юрия Мунтяна и Григория Петренко. / http://www.infotag.md/party-elections/768415/

[117] **Cod** Nr.985 din 18.04.2002 Codul penal al Republicii Moldova. / http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=286230

Digrama nr. 3. *Deciziile legislative care au facilitat implementarea „notei Reidman”*

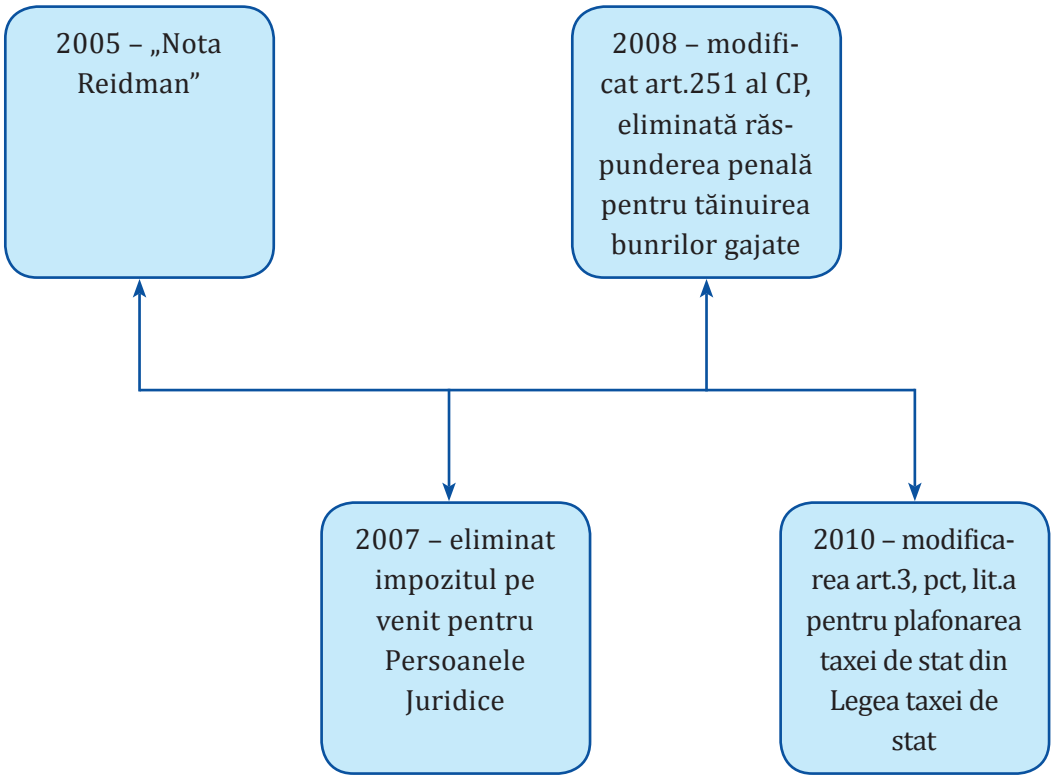

în calapodul unei zone off shore.[118] Modificarea legislației pentru facilitarea tranzacțiilor bancare dubioase au continuat și după 2009. La 20 mai 2010, parlamentul a adoptat legea organică pentru completarea articolului 3 din Legea taxei de stat nr. 1216-XII din 3 decembrie 1992.[119] Anumite controverse a provocat și legea privind executorii judecătorești din 17 iunie 2010.[120]

Din anul 2011 subiectul bancar a început „să stea pe buzele tuturor”. În lunile august-septembrie 2011, presa a scris pe larg despre așa-numitele „atac raider”, sau preluarea frauduloasă a pachetelor de acțiuni de la patru bănci (Moldova Agroindbank, Universalbank, Banca de Economii și Victoriabank) și o companie de asigurări (Asito). Guvernul a intervenit prin asumarea răspunderii pentru un pachet de legi menit să împiedice tranzacțiile suspecte, cum ar fi: interzicerea executarea hotărârilor judecătorești până la luarea hotărârii definitive și transmiterea oricărui pachet de acțiuni unor persoane terțe numai cu avizul scris al BNM. Ministrul Justiției, Oleg Efrim, a explicat decizia guvernului în modul următor: „La un an după ce am schimbat radical modul în care se execută hotărârile judecătorești, numărul hotărârilor executate a crescut, în același timp sunt anumite carențe, care au fost depistate”.[121] Un subiect aparte de discuții a fost nominalizarea de către AIE a guvernatorului Băncii Naționale. Inițial, spicherul parlamentului și președintele ad-interim Mihai Ghimpu l-a propus la funcția de guvernator al BNM pe un nepot al său – Corneliu Ghimpu – vicepreședinte la Victoriabank, însă pe care l-a retras după ce a provocat mai multe controverse publice, președintele PL fiind acuzat de promovarea nepotismului. În cele din urmă, în funcția de guvernator al BNM a fost numit Dorin Drăguțanu, care, de asemenea, a fost nominalizat de Mihai Ghimpu, președintele PL afirmând că nu-l cunoștea pe acesta anterior.

[118] Daniela Galai *Paradis fiscal la granița cu UE?* / https://galaiushca.wordpress.com/2007/11/08/paradis-fiscal-la-granita-cu-ue/

[119] Lege Nr.90 din 20.05.2010 pentru completarea articolului 3 din Legea taxei de stat nr. 1216-XII din 3 decembrie 1992. / http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=334848

[120] Lege Nr.113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești. / http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=335333&lang=1

[121] Guvernul și-a asumat răspunderea în fața Parlamentului. Filat: Suntem presați de timp. / http://unimedia.info/stiri/guvernul-si-a-asumat-raspunderea-in-fata-parlamentului--filat-suntem-presati-de-timp-38205.html

Începând cu anul 2012, dosarul bancar a început să capete efectul „bulgărului de zăpadă". Pe lângă subiectul „atacurilor raider" din anul 2011, în opinia publică au devenit vizibile încă două subiecte conexe dosarului bancar – spălarea banilor ruseşti prin băncile moldoveneşti şi cazul BEM. Misiunea FMI de evaluare a Republicii Moldova, care s-a aflat la Chişinău în perioada 7-21 noiembrie 2012, s-a arătat îngrijorată de situaţia din sistemul bancar moldovenesc şi s-a pronunţat asupra necesităţii transparenţii proprietarilor efectivi ai băncilor.[122] În presă s-a scris despre posibila demitere guvernatorului BNM, Dorin Drăguţanu.

La sfârşitul anului 2013, statul a pierdut controlul asupra Băncii de Economii după ce executivul a decis să nu participe la emisiunea suplimentară de acţiuni, care avea scopul să suplinească capitalul normativ al instituţiei financiare. În urma acestei decizii, guvernul a pierdut pachetul de control la Banca de Economii, rămânând doar cu pachetul de blocaj de 33,38 la sută de acţiuni. Cele 20 la sută din acţiuni pierdute au ajuns în proprietatea firmei „Sisteme informaţionale integrate".[123] Subiectul BEM tot mai mult a început să fie legat de numele lui Ilan Shor, care în 2014 a devenit preşedinte la BEM şi controla prin interpuşi încă două bănci: Banca Socială şi Unibank. O misiune FMI la Chişinău a concis că aceste trei bănci au expuneri interbancare mari între ele, şi, de asemenea, expuneri mari la mai multe bănci ruseşti. În luna martie, banca de stat din Rusia – Vneşekonombank – a cumpărat 25% din acţiunile BEM. În plus, a mai ieşit la suprafaţă că tot Shor a devenit preşedinte al Consiliului de Administraţie al Avia Invest.

În plină campanie electorala, a adăpostul geopoliticii, în sectorul financiar-bancar lucrurile decurgeau la o intensitate maximă. Atât guvernul, cât şi BNM, nu au oferit nici o informaţie despre situaţia dezastruoasă din sistemul financiar-bancar. La fel, în secret a fost ţinută hotărârea de guvern din 7 noiembrie 2014 prin care celor trei bănci cu probleme le-au fost alocaţi bani din rezervele BNM.[124] Guvernul a dat bani băncilor problematice în baza a unui pachet de legi votat în cadrul procesului de reformare a justiţiei. Decizia guvernului din 7 noiembrie a stat la baza reîntoarcerii BEM în proprietatea statului. Ulterior, aceste decizii din sistemul financiar-bancar vor fi numite metaforic „furtul miliardului" sau „jaful secolului". În presă sau vehiculat mai multe sume a delapidării sistemului financiar-bancar. Fostul ministru al Finanţelor, Veaceslav Negruţa a scris pe blogul său personal, la 2 decembrie, într-o postarea adresată şefului statului, că gaura financiară la BEM este 11 miliarde de lei.[125]

Toate delapidările din sistemul financiar-bancar realizate anterior au lovit crunt în economia moldovenească la finele anului 2014-începutul lui 2015. Până la mijlocul lunii februarie 2015 leul s-a depreciat faţă de dolar cu 34% faţă de dolar şi cu 26% faţă de euro, aceasta ducând la a o anumită panică în societatea moldovenească. Primele s-au scumpit mărfurile de import şi produsele alimentare, a urmat majorarea tarifelor la energie electrică şi gaze. Capacitatea de plată a populaţiei a scăzut simţitor. Pentru a investiga furtul din sistemul financiar-bancar, BNM a apelat la experţii companiei americane Kroll. În perioada 11 februarie-2 aprilie, Kroll a realizat anchetă preliminară în cazul celor trei bănci problematice – BEM, Banca Socială şi Unibank. În raportul Kroll,[126] discutat la 22 aprilie în şedinţă închisă de guvern şi făcut public pe blogul său personal de către spicherul Andrian Candu, figura principală este omul de afaceri, Ilan Shor. Raportul denotă faptul că banii fraudaţi au fost scoşi din ţară şi au ajuns în offshore-uri tranzitând banca letonă Privatbank, controlată de oligarhul ucrainean Igor Kolomoiski. Ulterior, în presă a mai apărut informaţia că guvernul a mai luat o decizie secretă similară cu cea din 10 noiembrie 2014. La 30 martie 2015, executivul condus de Gaburici printr-o hotărâre a alocat

[122] FMI cere ordine în lista proprietarilor de bănci din R. Moldova. / http://unimedia.info/stiri/video-fmi-cere-ordine-in-lista-proprietarilor-de-banci-din-r--moldova-54512.html

[123] Sinteza Băncii de Economii: Cum a ajuns această instituţie în pragul falimentului. / http://www.realitatea.md/sinteza-bancii-de-economii-cum-a-ajuns-aceasta-institu-ie-in-pragul-falimentului_14004.html

[124] STENOGRAMĂ // Ce s-a discutat la prima şedinţă de Guvern în care s-a decis acordarea garanţiei de stat băncilor falimentare. Leancă: „Ar putea genera explozie în societate". / http://anticoruptie.md/ro/stiri/stenograma-ce-s-a-discutat-la-prima-sedinta-de-guvern-in-care-s-a-decis-acordarea-garantiei-de-stat-bancilor-falimentare-leanca-ar-putea-genera-explozie-in-societate

[125] Veaceslav Negruţa *Domnului Nicolae Timofti*. / https://vnegruta.wordpress.com/2014/12/02/domnului-nicolae-timofti/

[126] Kroll. 02 April 2015. Project Tenor – Scoping Phase. Final Report. Prepared for The National Bank of Moldova. / http://candu.md/files/doc/Kroll_Project%20Tenor_Candu_02.04.15.pdf

alte 5,34 de miliarde de lei, sub garanția guvernului, pentru băncile devalizate.[127] Ex ministru al Finanțelor Veaceslav Negruța, într-o emisiune televizată,[128] a spus că sistemul bancar moldovenesc este parte a unei „spălătorii de bani" regională, și anume de „spălarea de bani" din Federația Rusă spre offshore-uri. Negruță a mai precizat că acesta nu fi fost posibil de realizat fără acceptul factorului politic.

Escrocheriile din domeniul bancar au dus la decredibilitatea partidelor intitulate proeuropene și sporirea influenței actorilor politici pro-ruși. Atât stânga, cât și dreapta eșichierului politic au trecut și încă trec prin profunde procese de reformatare politică în perspectiva viitoarelor alegeri parlamentare, care ne vor da un răspuns concludent despre modul de funcționare a sistemului politic moldovenesc. Sintetizând, se poate de afirmat că sistemul politic s-a potrivit perfect și fost ajustat instituțional intenționat de către actorii politici pentru a permite și facilita „spălării de bani" cu ajutorul și concursul sistemelor judecătoresc și bancar din Republica Moldova. Deși după anul 2009 foarte multă lume spera în reformarea și democratizarea sistemului politic în conformitate cu normele și valorile europene, aceasta nu s-a produs. Dimpotrivă, oligarhia care a apărut în timpul mandatelor de conducere a lui Vladimir Voronin și-a consolidat pozițiile. Diferența constă în faptul că în perioada 2001-2009 economicul era subordonat politicul, după 2009 – invers – politicul a fost în angajamentul economicului.

[127] STENOGRAMĂ // Cine sunt miniștrii care au insistat pe acordarea garanțiilor de stat de miliarde Băncii de Economii, Băncii Sociale și Unibank. / http://anticoruptie.md/ro/stiri/stenograma-cine-sunt-ministrii-care-au-insistat-pe-acordarea-garantiilor-de-stat-de-miliarde-bancii-de-economii-bancii-sociale-si-unibank

[128] 21.05.2015 INTERPOL cu Veaceslav NEGRUȚĂ. / https://www.youtube.com/watch?v=Mp4TgEpC2dM

Concluzii/Scenarii

Concluzii

Unul din elementele de bază ale crimei organizate din Federația Rusă este spălarea de bani sustrași din fondurile de stat. Expresia simbolică a acestor procese este cazul de rezonanță „Magnitky". Pentru tranzacțiile ilicite cu scopul spălării banilor din Rusia au fost folosite diverse scheme, în mod special prin sistemele bancare ale statelor baltice din fosta URSS. După începerea proceselor de negocierea și aderarea acestora la UE, asupra acestor state s-au făcut presiuni din partea partenerilor occidentali pentru a face ordine în sistemul legislativ-bancar. Contextul regional creat – extinderea UE în statele baltice – a determinat crima organizată specializată pe spălarea banilor să-și diversifice schemele și să caute noi actori regionali pentru efectuarea operațiunilor bancare ilicite. Republica Moldova a fost identificată drept una dintre preferințele crimei organizate din Federația Rusă pentru similitudinile sale cu statele baltice, pentru relațiile existente între bancheri și liderii grupărilor criminale inclusiv din cauza slabei funcționări a instituțiilor statului.

Conectarea Republicii Moldova la schemele ilicite de spălare a banilor din Federația Rusă este considerată de experți elaborarea „notei Reidman" din 2005 care face referirea la necesitatea creării condițiilor propice pentru deschiderea Republicii Moldova spre „banii migratori («кочующие деньги») din sistemul financiar internațional". Drept urmare a inițiativei lui Oleg Reidman, consilierul pe probleme economice al ex-președintelui Voronin, au fost operate anumite modificări ale cadrului legislativ care să deschidă Republica Moldova față de circuitul de bani fără origine clară. Prima menționare a implicării unei bănci moldovenești (BEM) în operațiuni de spălare a banilor – cazul Magnițchi – a avut loc în 2008. Instituțiile de supraveghere bancară și de neutralizare a activităților criminale nu s-au sesizat, lăsând ca tranzacțiile ilicite să pătrundă și să tranziteze sistemul băncilor moldovenești, fără nici o rezistență, testând la acea vreme totala vulnerabilitate a sistemului bancar național.

După schimbarea puterii politice în Republica Moldova în 2009, fenomenul spălării banilor este testat în 2010, dar a luat amploare în 2011, subminând grav stabilitatea sistemului bancar moldovenesc. Problemele sistemului bancar moldovenesc se reflectă prin manifestarea concomitentă a trei procese de rezonanță: „Laundromatul", atacurile tip raider asupra băncilor moldovenești și „devalizarea frauduloasă a BEM prin utilizarea tutelei politice și a bancherilor corupți", fiecare dintre aceste scheme fiind separate și organice între ele. O concluzie esențială a cercetării noastre sub forma acestei Analize a Puterii Hibrid este că, **realizarea schemei rusești de spălarea banilor nu ar fi fost posibilă fără acceptul politicului moldovenesc**, cu largul concurs al unor autorități și instituții supuse politic grupurilor influente. A doua concluzie este că anumiți politicieni influenți au acceptat conectarea statului la circuitul internațional de spălare a banilor, pregătind condițiile necesare pe plan intern (domestic) pentru realizarea schemei de transferuri ilegale ale banilor prin sistemul bancar moldovenesc, paralizând toate rezistențele și garanțiile stabilite prin lege de contracarare a activităților frauduloase. În acesc scop au fost operate modificări specifice ale cadrului legal și s-au luat măsuri cu scopul de a determina instituțiilor statului să fie mai tolerante față de tranzacțiile financiare suspecte din sistemul bancar.

Toate aceste operațiuni suspecte au fost conectate la rețele de criminalitate organizată localizate în Federația Rusă, ceea ce ar fi trebuit să ridice imediat în alertă factorii decizionali în sectorul de securitate națională (SIS), care s-a mulțumit doar să informeze autoritățile statului de „preocupările sale", fără a aplica măsuri de contracarare și sancționare a persoanelor aflate în vizo-

rul aceste scheme, și fără a solicita investigații mai ample din partea BNM, CNA și Procuraturii Generale. A treia concluzie a studiului ține de durata acstor interferențe în funcționarea sistemului politic-bancar. Primele pregătiri de acest proiect gigantic de fraude bancare (record absolut pe plan continental și național) au fost făcute în perioada guvernării comuniste, fiind aduse la „fructificare" abia atunci când la guvernare a ajuns o alianță de partide, care și-au spus public „pro-europene", dar care au făcut tot ce le-a stat în putere pentru a-și obține segemente întregi din administrația de stat, din întreprinderile aflate în proprietate publică, surse rentiere de profit. Putem astfel deduce că dezastrul bancar (2013-2015) este motivul și cauza eșecului reformei în justiție, în contextul unei împotriviri sistemice din partea conducerii partidelor aflate la guvernare față de imperativul politic al combaterii corupției și crimei organizate. Aceste fenomene au condus la asocierea corupției cu politica de integrare europenă din perioada anilor 2009-2016 și, respectiv, căderea spectaculoasă în sondaje a sprijinului pentru Uniunea Europeană. Principalul beneficiar al acestei tendințe negative este Federația Rusă și actorii săi politici din viața politică a Republicii Moldova, ceea ce răspunde cu suficientă claritate întrebării „cui prodest" (cui îi folosește?). Aceste probleme explică scăderea popularității partidelor intitulate proeuropene și creșterea în preferințele cetățenilor a partidelor și forțelor proruse. Alegerea lui Igor Dodon în funcția de președinte, la 13 noiembrie 2016, este o confirmare a acestei stări de fapt.Felul în care va evolua și se va finaliza ancheta de urmărire penală a schemei de spălare a banilor ne va demonstra determinarea instituțiilor statului de a elucida implicarea politicului și a instituțiilor responsabile de prevenirea și combaterea spălării banilor prin intermediul sistemului bancar moldovenesc.

Figura nr. 5. *Realizarea instituțională a Laundromatului*

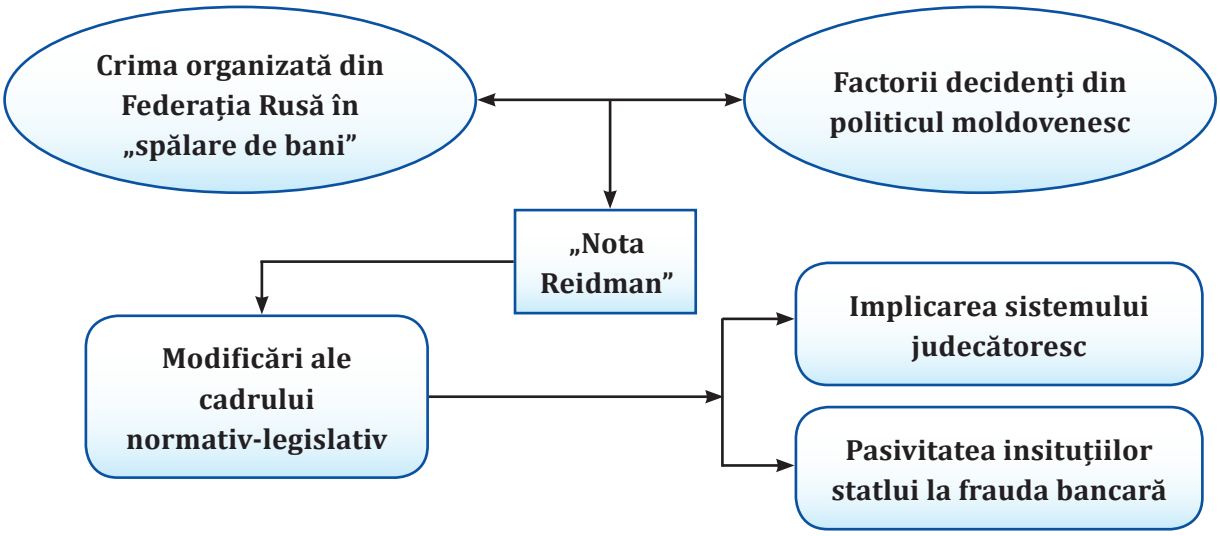

Scenarii posibile și proiecții

Identificăm în cele ce urmează câteva scenarii posibile în procesul de urmărire penală și instrumentare a Laudromatului în viața politică din Republica Moldova.

Scenariul #1 – **„Canibalizarea ca strategie politică".**

Continuă disputele intenstine în cadrul coaliției dominante în care actorii mai puternici îi elimină pe cei mai slabi. După precedentul arestării fostului prim-ministru, Vlad Filat, liderul PLDM, are loc un nou episod fratricid de eliminare a unui alt actor specializat în operații financiare dubioase,Veaceslav Platon. Din păcate, aceste regrupări tactice nu promit curățarea sistemului bancar și politic de influența unor puteri ilicite, ci numai de aplicarea puterii de reprimare în folosul unui singur jucător interesat. Regulile nu se vor schimba, scena politică fiind dominată de regulile unui stat rentier prin excelență. Acesta este scenariul cel mai probabil de a fi realizat, atunci când un număr destul de limitat de indivizi vor purta răspundere pentru tranzacțiile suspecte tolerate în sistemul bancar al

Republicii Moldova în perioada anilor 2010-2014. Indicarea „țapilor ispășitori" nu elimină problemele de fond ale sistemului, și nici nu garantează ne-repetarea acestor cazuri pe viitor. Această variantă de evoluție se pliază foarte bine pe situația generală a organelor de drept care sunt folosite drept instrument de luptă politică împotriva persoanelor indezirabile actualei conduceri. Vorbim de justiția selectivă din Republica Moldova. Aceasta ar însemna sancționarea penală a funcționarilor de la Moldinconbank și a judecătorilor reținuți de procurorii anticorupție în iulie și august 2016, fiind suspectați de spălare de bani.

Scenariul #2 – **Sistemul bancar rămâne „ringul de box" al actorilor externi.**

Securitatea economică a Republicii Moldova a fost afectată grav de conectarea ei la crima organizată a spălării banilor din Federația Rusă. Anumite instituții ale statului și-au demonstrat fragilitatea la acest tip de amenințare externă, demonstrând capacități instituționale limitate de alertă timpurie, control și intervenție pentru redresarea situației criminogene. **Gravitatea infracțională a cazurilor de spălare a banilor este accentuată de contextul regional de securitate a războiului hibrid din vecinătatea Republicii Moldova** (războiul din Estul Ucrainei). Situația este complicată și de faptul că în urma alegerilor prezidențiale, noul președinte al Republicii Moldova pare să ignore contextul regional de insecuritate, ceea ce ar putea compromite proiectul de recuperare a supremației legii și mecanismelor de supraveghere. Problematică rămâne și situația partidelor politice, liderii cărora nu au rezistat anterior tentației de a extrage sau tolera sisteme rentiere, folosind sistemul bancar și diverse scheme de spălare a banilor rusești ca pe un tribut al aflării lor la guvernare. Sistemul cleptocratic continuă să funcționeze ca urmare a faptului că marile probleme ale sistemului judecătoresc rămân legate de sistemul de clientelă politică asupra judecătorilor și de selectarea după criterii de loialitate personală a procurorilor și comunității de securitate. Este un scenariu periculos pentru Republica Moldova. Pe fundalul scăderii popularității partidelor proeuropene vor crește preferințele pentru partidele populiste și pro-rusești, ceea ce poate deturna direcția occidentală de dezvoltare și de integrare al Republicii Moldova. Investigarea acestor cazuri va depinde de factorii decidenți ruși, iar soarta actorilor moldoveni va depinde de utilitatea lor pentru establishmentului rusesc.

Scenariul #3 – **„Justiție și reparație".**

Al treilea scenariu ar fi desfășurarea unei anchete penale față de judecătorii și executori judecătorești și persoanelor responsabile de la BNM cu funcții de supraveghere a băncilor în privința tranzacțiilor suspecte de spălare a banilor**. Un pas important în această direcție a fi anunțarea măsurii de confiscare a averilor tuturor părților implicate în cele mai grave infracțiuni ale celor 3 componente de fraudare bancară și corupție, conform directivelor UE.** Buna gestionare a dosarelor penale pe aceste cazuri de rezonanță poate, pe de altă parte, recupera credibilitatea forțelor politice responsabile din Republica Moldova și spori șansele unui tratament diferențiat al său într-o politică de stabilizare și asociere accelerată la UE. Programul minimal al unui angajament sporit ar fi aplicarea riguroasă a instrumentelor de criminalizare a abuzului în serviciu în domeniul infracțiunilor bancare deosebit de grave, în conformitate cu angajamentele internaționale ale Republicii Moldova față de GRECO, în speță ținând de prevenirea și combaterea spălării banilor. De fapt, acțiunile autorităților Republicii Moldova în acest domeniu de rezonanță internațională este ultima tentativă de a mai salva reputația statului, prejudiciată grav de schemele de spălare a banilor. Obstrucționarea acestei politici va condamna țara noastră la menținerea sa pe „lista neagră" a oricăror tranzacții investiționale străine, reducând la zero orice acțiuni de creștere economică și sporire a competitivității economice a țării. O presiune permanentă internațională asupra puterii actuale în privința continuării reformelor în domeniul justiției și elucidării tuturor circumstanțelor care au favorizat tranzacțiile suspecte ar fi în stare să slăbească sistemul *rent seeking* din Republica Moldova. Subminarea substanțială a acestui sistem ar determina apariția regulilor democratice (*the only game in town*) în societatea din Republica Moldova, și a unei resuscitări în sistemul serviciului public.

/To be continued/

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”
str. Iacob Hâncu 10/1, Chișinău
MD-2005 Republica Moldova
373 / 22 221844 tel
373 / 22 245714 fax
office@viitorul.org
www.viitorul.org